

**Yliopisto-opiskelijoiden diskursseja yrittäjyydestä,
yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona**

Inka Koivuluoma

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Syyslukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Koivuluoma, Inka. 2023. Yliopisto-opiskelijoiden diskursseja yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 67 sivua.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli luoda uutta tietoa yrittäjyyskasvatuksen tilasta yliopistokontekstissa. Tavoitteena oli kartoittaa yliopisto-opiskelijoiden ajatuksia liittyen yrittäjyyteen, yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjyyteen uravaihtoehtona. Aihetta tarkasteltiin sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdista käsin diskurssianalyysin avulla.

Aineistona käytettiin kahta helmikuussa 2023 kerättyä ryhmähaastattelua, joissa haastateltiin opiskelijoita yrittäjyyteen liittyvien väittämien avulla. Tutkimukseen osallistui seitsemän opiskelijaa, jotka olivat Jyväskylän yliopiston opiskelijoita kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnasta ja humanistis-yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta. Haastatteluaineiston analyysimenetelmänä käytettiin sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuvaa diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi toteutettiin aineistolähtöisesti, osittain haastatteluoteemoja apuna käyttäen.

Tutkimus osoitti, että yliopisto-opiskelijoiden diskursseissa yrittäjyys nähdään kuormittavana, mutta toisaalta mahdollisuutena kehittyä ja luoda omannäköistä työtä. Yliopiston yrittäjyyskasvatuksella nähtiin merkitys myös yleisten työelämätaitojen kehittämisessä, mutta sen nähtiin palvelevan vain, jos opiskelija saa autonomisesti suunnitella omaa koulutuspolkuaan. Yrittäjyys näyttöytyi uravaihtoehtona vieraana ja epämieluisana, mutta siinä nähtiin myös mahdollisuuksia etenkin jatkuvan oppimisen ja itsensä kehittämisen näkökulmasta. Tutkimus tuotti uutta tietoa yrittäjyyskasvatuksesta opiskelijoiden näkökulmasta, jota voidaan hyödyntää yliopistokoulutuksen kehittämisessä.

Asiasanat: yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, yliopistokoulutus, diskurssianalyysi

SISÄLTÖ	
TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	4
2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS	6
2.1 Yrittäjyyden monet merkitykset ja yrittäjyyskasvatuksen historia	6
2.2 Yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallinen merkitys.....	10
2.3 Yrittäjyyskasvatus osana korkeakoulutusta	13
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa ja konteksti.....	19
3.3 Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusaineiston keruu	21
3.4 Aineiston analyysi	23
3.5 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus	29
4 TULOKSET.....	32
4.1 Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen saamat merkitykset	32
4.1.1 Yrittäjyys moniulotteisena käsitteenä	32
4.1.2 Yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen yliopistossa	35
4.2 Yrittäjyys uravaihtoehtona	39
5 POHDINTA.....	42
5.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	42
5.2 Tutkimuksen arviointi.....	46
5.3 Jatkotutkimusaiheet ja käytännön sovellukset	49
LÄHTEET	51
LIITTEET.....	57

1 JOHDANTO

Yrittäjyydellä on kansantaloudellinen merkitys niin työllistäjänä kuin verotulojen tuottajanakin (Elinkeinoelämän keskusliitto, 20.9.2022). Työ- ja elinkeinoministeriön (2022) mukaan yrittäjyys tarjoaa työpaikkoja niin itse yrittäjille kuin heidän työntekijöilleen ja muille sidosryhmille. Yrittäjyyttä pidetään välttämättömänä talouskasvun mahdollistajana niin Suomessa kuin globaalistikin (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022, s. 10). Yrittäjyys halutaankin esittää houkuttelevana uravaihtoehtona, joten se on tuotu myös pysyväksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää (Pihkala, 2007, s. 162).

Talouselämä nähdään uusliberalistisessa yhteiskunnassamme jopa niin tärkeänä, että se ohjaa entistä enemmän koulutusta, jota aiemmin ohjasi enemmän esimerkiksi ajatus yhteiskunnallisesta tasa-arvosta (Keskitalo-Foley ym., 2010, s. 22). Yrittäjämäisen yksilön ja kilpailukykyisen yhteiskunnan ihannointi (ks. Komulainen ym., 2010) onkin johtanut siihen, että yrittäjyyskasvatus on ollut osa suomalaista koulusivistystä jo vuodesta 1994 (Ristimäki, 2007, s. 33) ja vuonna 2004 Opetusministeriö julkaisi yrittäjyyskasvatukselle toimenpideohjelman ja linjaukset, jotka koskivat kaikkia koulutusasteita (Opetusministeriö, 2004, s. 8–9).

Vuonna 2023, lähes 20 vuotta myöhemmin, yrittäjyys on osana suomalaista koulujärjestelmää saanut entistä enemmän jalansijaa myös Suomen eri yliopistoissa. Helsingin yliopisto uutisoi tammikuussa 2022 antavansa merkittävän panostuksen opiskelijoiden innovaatiotoiminnan ja yrittäjyyteen kannustavien opintojen tukemiseen (Humalamäki, 2022). Yrittäjyyteen liittyvät opinnot valjastaisivat uutisen mukaan yliopisto-opiskelijan osaamisen paremmin yhteiskunnan käyttöön (Humalamäki, 2002). Tämä ei ole uutta, sillä muutkin yliopistot Suomessa kannustavat opiskelijoita yrittäjyyteen. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston (4.11.2022) visiona on olla ”yrittäjämäisen asenteen edistäjä ja esimerkki” ja yliopisto tarjoaakin monenlaisia opintoja oman yrittäjyysosaamisen kehittämisen tueksi. Pääaineopiskelijoille on tarjolla yrittäjyysopintoja esimerkiksi opintojaksojen, opintokokonaisuuksien,

valmennuksien ja hautomoiden muodossa (Jyväskylän yliopisto, 27.1.2023). Myös muissa Suomen yliopistoissa tarjotaan yrittäjyysopintoja melko laajasti kaikille opiskelijoille. Esimerkiksi niin Turun (Turun yliopisto, opinto-opas 2022-2024) kuin Itä-Suomenkin yliopistoissa (Itä-Suomen yliopisto, Yrittäjyysopinnot ja -palvelut, 5.9.2022) on tarjolla yrittäjyyden opintokokonaisuuksia, jotka keskittyvät oman osaamisen kaupallistamiseen.

Tämän laadullisen pro gradu -tutkielman tavoitteena on kartoittaa yliopisto-opiskelijoiden ajatuksia liittyen yrittäjyyteen, yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjyyteen uravaihtoehtona. Tarkoituksena on luoda uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää yliopistokoulutuksen kehittämiseen. Haastatteluaineiston diskursiivisen analyysin lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan tieto rakentuu kielellisessä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (mm. Kekäle & Puusa, 2020, s. 46).

Koska tieteellisen tutkimuksen peruseriaatteena on tiedon kumuloituminen eli kasaantuminen (Metsämuuronen, 2011, s. 39), perehdyn yrittäjyyskasvatuksen aiempiin tutkimuksiin, selvityksiin ja kirjallisuuteen luodakseni kokonaiskuvan tämänhetkisestä yrittäjyyskasvatuksen tilasta yliopisto- ja korkeakoulutuksessa. Vaikka tässä tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjyyskasvatusta korkeakoulun kontekstissa, tuovat aihepiirin aiemmat tutkimukset esimerkiksi opettajien käsityksistä yrittäjyyskasvatuksesta lisäarvoa aiheen moninäkökulmaiselle tarkastelulle. Tarkastelen yrittäjyyskasvatusta myös yhteiskunnallisena ilmiönä, sillä pidän tärkeänä ymmärtää yrittäjyyskasvatusta myös uusliberalistisen politiikan hallintakeinona (ks. Komulainen ym. 2010).

2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS

2.1 Yrittäjyyden monet merkitykset ja yrittäjyyskasvatuksen historia

Yrittäjyys ja yrittäjähenkisyys nähdään yhteiskunnassamme tärkeänä, jopa tavoiteltavana asiana (Pyykkönen, 2014, s. 10–11). Yrittäjiä pidetään niin Suomen kuin muunkin Euroopan talouden kannalta tärkeässä asemassa ja myös työntekijöiltä vaaditaan usein yritteliästä asennetta ja kykyä ymmärtää työnantajansa etua (Pyykkönen, 2014, s. 10–11). Niin pien- kuin suuryrityksetkin nähdään talouskasvun keskeisinä tekijöinä ja työpaikkojen tarjoajina (Rideout & Gray, 2013, s. 329). Tonttila (2010, s. 1) avaa yrittäjyyden asemaa Suomessa työllisyyden edistäjänä ja työllisyysongelmien ratkaisijana. Akateemisesti koulutettujen kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan kasvoi 1990-luvun laman ansiosta, kun työmarkkinat eivät tarjonneetkaan kaikille korkeasti koulutetuille työpaikkaa (Tonttila, 2010, s. 1). Yrittäjyydellä on nähty olevan siis yhteiskunnallinen ja kansantaloudellinen merkitys, jonka avulla voidaan ratkaista myös työllisyysongelmia.

Yrittäjyys on kuitenkin Tonttilan (2010, s. 48) mukaan nähty yleensä hyvin yksilökeskeisesti eli individualistisesti ja yrittäjyyspuheessa korostetaan yksilön aktiivisuutta ja vastuuta omasta toimeentulostaan. Lisäksi yksilöitä kannustetaan sisäiseen yrittäjyyteen, vaikkei tavoitteena olisikaan yrityksen perustaminen (Tonttila, 2001, s. 21). Sisäistä yrittäjyyttä eli yrittäjähenkisyyttä vaaditaan myös työntekijöiltä, joiden halutaan sitoutuvan yrityksen tavoitteisiin, ottavan vastuuta tavoitteiden saavuttamisesta ja olevan kehittämishaluisia myös työntekijöinä (Tonttila, 2001, s. 21). Yrittäjähenkisyys on määritelty muun muassa yksilön kykyä innovaatioon ja luovuuteen ja siihen liitetään myönteisiä mielikuvia, positiivista asennetta ja 2010-luvulle tyypillisesti myös itsetutkiskelua ja stressinsietokyvyn kehittämistä (Pyykkönen, 2014, s. 41–42). Yrittäjähenkisyys ei siis tarkoita vain ulkoista yrittäjyyttä, joka pitää sisällään yrityksen perustamiseen ja pyörittämiseen liittyvää osaamista, vaan se nähdään

pikemminkin mielentilana, asenteena ja eetoksena eli sisäisenä yrittäjyytenä (Pyykkönen, 2014, s. 11).

Yrittäjyys onkin saanut käsitteenä monenlaisia merkityksiä, joista vain osalla tarkoitetaan puhtaasti liiketoimintaan liittyvää yrittäjyyttä. Yrittäjyydellä voidaan tarkoittaa ulkoista yrittäjyyttä, joka viittaa yrittäjyyteen liiketoimintana, sisäistä yrittäjyyttä, jolla tarkoitetaan useimmiten yrittäjämäistä toimintaa organisaation sisällä ja yritteliäisyyttä, joka tarkoittaa yksilön toiminta- ja ajattelutapaa myös laajemmin elämän eri osa-alueilla (Paasio ym. 2005, s. 22). Sisäinen yrittäjyys, yritteliäisyys, yrittäjähenkisyys ja yrittäjämäisyys kulkevat kuitenkin käsitteinä eri tutkimuksissa hyvin limittäin, toisiaan täydentäen ja usein myös samaa tarkoittaen (vrt. Paasio ym. 2005; Tonttila, 2001; Pyykkönen, 2014; Ikonen, 2006; Korhonen, 2012). Yrittäjyyden saamat monenlaiset merkitykset ovatkin luoneet osin haasteita yrittäjyyskasvatuksen käytännön toteutukselle (Ristimäki, 2007, s. 34).

Yrittäjyys on kuitenkin ollut osa Suomen yleissivistävää koulutusta jo 1990-luvulta asti, joskin siihen kannustettiin jo 1980-luvulla esimerkiksi ammattikouluissa (Ikonen, 2006, s. 13–15). 1980-luvulla yrittäjyys näkyi koulutuksessa lähinnä elinkeinonharjoittamiseen liittyvinä perustaitoina, kun taas 1990-luvulle tultaessa yrittäjyys alettiin nähdä yksilön yleisenä suhtautumisena ympäröivään maailmaan ja omaan elämään. Yrittäjyydestä tuli enemmänkin mielentila, johon yksilön tulisi pyrkiä jokapäiväisessä elämässä. Tämän seurauksena alettiin puhua yrittäjyyskasvatuksesta, joka lisättiin myös koulujen opetussuunnitelmiin, ja 1990-luvulta alkaen alkoi ilmestyä myös kirjallisuutta ja tieteellistä tutkimusta aiheen ympäriltä, joihin yrittäjyyskasvatusta voitiin perustaa. (Ikonen, 2006, s. 13–15, 25–26.)

Opetusministeriön (2009, s. 25) mukaan osaltaan myös 1990-luvun lama antoi uudenlaisen tarpeen yrittäjyyskasvatukselle, kun työllisyystilanne oli heikko. Yrittäjyyskasvatus alettiin nähdä tarpeellisenä, sillä sen ajateltiin auttavan nuoria suhtautumaan työelämään siten, että myös itsensä työllistäminen yrittäjänä nähtäisiin vaihtoehtona muille työskentelyn sijaan. (Opetusministeriö, 2009, s. 25.)

2000-luvun alussa yrittäjyyskasvatukseen liitettiin sekä ulkoisen että sisäisen yrittäjyyden käsitteet, joista ulkoinen yrittäjyys nähtiin elinkeinonharjoittajan taitojen omaksumisena, kuten yrityksen perustamisena ja toiminnan pyörittämisenä, kun taas sisäinen yrittäjyys nähtiin enemmänkin yrittäjämäisyyden omaksumisena ja yrittäjämäisen asenteen eli yrittäjähenkisyyden hyödyntämisenä esimerkiksi työelämässä ja muilla elämän osa-alueilla (Ikonen, 2006, s. 26 – 27). Sisäinen yrittäjyys nähtiin elämänasenteena – tapana havainnoida ympäröivää maailmaa ja itseään, ja se olikin jäänyt 2000-luvulle tultaessa vallitsevaksi käsitykseksi yrittäjyydestä (Ikonen, 2006, s. 26 – 27). Myös myöhemmin 2010-luvulle tultaessa peruskoulun opettajat ja oppilaat näkivät yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä yksilön yrittäjämäisyyden tukemisen sen sijaan, että keskityttäisiin ammatinharjoittamiseen ja ”bisneksen” opettamiseen, joka nähtiin hyvin peruskoulun perinteisten arvojen vastaisena toimintana (Korhonen, 2012, s. 75 – 76).

Vuonna 2004 Opetusministeriö (2004, s. 8–9, 23) linjasi yrittäjyyskasvatuksen toimenpideohjelman, jossa yrittäjyyskasvatus määrättiin toteutettavaksi kaikille koulutusasteille perusopetuksesta korkeakouluihin. Tämä linjaus antoi konkreettisia keinoja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen eri koulutusasteilla. Yliopiston tasolla yrittäjyyskasvatuksen teemoina olivat esimerkiksi opinnäytetöiden toteuttaminen yhteistyössä yritysten kanssa, liiketoimintaosaamisen kehittäminen opinnoissa ja akateemisen yrittäjyyden edistäminen. Yliopistojen yhteisinä tavoitteina oli myös edistää tarjottavaa tukea yrittäjyyteen ja erilaisia innovaatiopalveluita. Lisäksi tavoiteltiin tutkimusten hyödyntämistä kaupallisesti. (Opetusministeriö, 2004, s. 8–9, 23.)

Vuonna 2009 Opetusministeriö julkaisi jälleen yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja käsittelevän julkaisun, jossa se asetti uusia tavoitteita yrittäjyyskasvatukselle. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena oli vuoteen 2015 mennessä muun muassa ”lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona” ja tuoda yrittäjyyskasvatus myös osaksi opettajien peruskoulutusta. Korkeakoulujen osalta tavoitteina oli lisäksi edelleen

työelämäyhteistyön edistäminen ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen. (Opetusministeriö, 2009, s. 14–15, 24.)

Yrittäjyyskasvatusta on tutkittu muun muassa yhtenä suomalaisen peruskoulun tehtävänä. Sekä sisäinen että ulkoinen yrittäjyys ovat nykyajan koulutuksen ideaaleja, joita odotetaan työstettävän oppilaitoksissa niin opetettavan kuin opettajankin näkökulmasta (Korhonen, 2012, s. 33). Yrittäjyys on nähty yksilön omien kykyjen ja synnynnäisten piirteiden kautta muodostuvana lahjakkuutena, mikä johdattaakin pohtimaan sitä, voiko yrittäjyyttä ylipäätään opettaa (Korhonen, 2012, s. 34).

Sisäinen yrittäjyys on nähty peruskoulun opettajien keskuudessa koulun perinteistä tehtävää tukevana kasvatustavoitteena sen tukiessa oppilaan kyvykkyyden tunnistamista oppijalähtöisin menetelmin, mutta sen sijaan ulkoista yrittäjyyttä opettajat eivät ole mieltäneet peruskoulun tavoitteisiin ja arvoihin soveltuvana kasvatustavoitteena (Korhonen, 2012, s. 64). Esimerkiksi sisäiseen yrittäjyyteen liitetty innovatiivisuus ja riskienhallinta on nähty koulun kasvatustavoitteisiin sopivana ja sen on nähty edistävän myös yleisemmin työelämässä tarvittavia taitoja (Ristimäki, 2007, s. 35). Ulkoinen yrittäjyys on sen sijaan nähty markkinatalouteen liittyvinä ”kovina” arvoina, kuten voiton tavoitteluna, tehokkuutena ja kilpailuna, vaikka toisaalta osa opettajista on nähnyt kuitenkin näiden arvojen olevan osa työelämää, johon oppilaita tulisi peruskoulussa jo tutustuttaa (Korhonen, 2012, s. 64). Lisäksi koulun perinteisenä tehtävänä on ollut myös oppilaiden ohjaaminen kohti omaa urapolkua, jolloin yrittäjyyden esitleminen yhtenä uravaihtoehtona on nähty tärkeänä (Ristimäki, 2007, s. 35).

Yrittäjyyskasvatuksen on aiempina vuosina kuitenkin kritisoitu olevan ristiriidassa perinteisen pedagogiikan kanssa (Rideout & Gray, 2013, s. 330). On kuitenkin huomionarvoista, että yrityksissä ja näin ollen myös työelämässä arvo luodaan nykyajassamme aineettomalla tiedolla ja taidolla (Blomberg, 2019, s. 145–146). Lisäksi työmarkkinoita valtaa individualistinen näkemys siitä, että työllistyminen on yksilön omalla vastuulla (Blomberg, 2019, s. 145–146). Individualismi näkyy myös koulutuksen ja työelämän ihannekansalaisen

määrittelyssä, joka on itsenäinen, joustava ja vastuussa omista valinnoistaan ja päätöksistään (Keskitalo-Foley ym., 2010, s. 21, 23). Näin ollen yrittäjyyskasvatuksen tärkeyttä on perusteltu siten, että se ohjaa yksilöitä aktiivisiksi kansalaisiksi, mikä korostaa käsitteenä yksilön omaa vastuuta, aloitteellisuutta ja toimijuutta (Keskitalo-Foley ym., 2010, s. 21, 23).

2.2 Yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallinen merkitys

Yrittäjyyskasvatukseen liittyy myös yhteiskunnallinen näkökulma, joka on tärkeä tuoda esiin ymmärtääksemme paremmin yrittäjyyskasvatusta hallintakeinona ja ymmärtääksemme paremmin opiskelijoiden tuottamia diskursseja ja toisintoja yrittäjyydestä. Yrittäjyyskasvatusta voidaankin tarkastella uusliberalistisen hallinnan keinona, jonka avulla tuotetaan jatkuvasti itseään kehittäviä subjekteja elinikäisen oppimisen tärkeyden viittaan verhottuna (Naskali, 2010, s. 72–77). Koulutus on tärkeä osa uusliberalistista hallintaa, sillä koulutuksella vaikutetaan yksilön ajatteluun (Keskitalo-Foley ym., 2010, s. 22–25). Opetussuunnitelmien sisältö toistaa yhteiskunnassa vallitsevia arvoja sekä ideologisia ja poliittisia päämääriä (Seikkula-Leino, 2007, s. 107). Näin ollen esimerkiksi yliopistoa on pidetty organisaationa, joka tuottaa niin hallinnassa tarvittavaa tietoa, kuin itse hallinnan toteuttajiakin (Naskali, 2010, s. 72–77). Koenkin, että tämän tutkimuksen kannalta on tärkeää tarkastella teemoja ja aatteita, jotka ohjaavat yliopistokoulutusta.

Kun talouselämä ohjaa entistä enemmän koulutuspolitiikkaa tasa-arvon ajatuksen sijaan ja ”aktiivinen kansalaisuus” ihanteena korostaa yksilön vastuuta, voidaan mielestäni kriittisesti arvioida sitä, miten tällainen individualistinen yrittäjämäisyyttä korostava käsitys yksilöstä muokkaa maailmankuvaa ja ajatusta itsestä. Yrittäjyyskasvatus voidaankin nähdä yhteiskunnallisena hallintana, jossa esimerkiksi yliopisto-opiskelijan ajatusmaailmaa pyritään muovaamaan kohti yrittäjämäisiä hyveitä, kuten itseohjautuvuutta (Laalo, 2020, s. 52). Yrittäjyyskasvatus voidaan nähdä julkisen vallankäytön välineenä ja kun yksilöt rakentavat minuuksiaan yrittäjämäisiä

ominaisuuksia vastaaviksi, tulevat he samalla onnistuneesti osaksi kontrolliyhteiskuntaa, jonka valta perustuu subjektien vapauden tunteeseen (Naskali, 2010, s. 78, 84, 86).

Nyky-yhteiskunnan luoma individualistinen näkemys ihannekansalaisesta on sellainen, joka osaa markkinoida ja tuotteistaa itseään ja osaamistaan ja pystyy mukautumaan alati muuttuville markkinoille (Skeggs, 2005, s. 73, 62). Työntekijän on osattava muiden taitojen lisäksi vakuuttaa ”ostaja” eli esimerkiksi työnantaja siitä, että hän on myös asenteeltaan ja mielenlaadultaan sopiva henkilö (Skeggs, 2005, s. 73, 62). Näin talous vaikuttaa käsitykseen itsestämme ja puheeseen itsestämme (Skeggs, 2005, s. 62).

Yliopistoa ohjaakin nykyisin entistä enemmän talouselämä ja yrittäjämäisen subjektin ihannointi, jossa myös tieteen tekeminen nähdään entistä suurempana kilpailuvalttina poliittisen tavoitteen saavuttamiseksi (Naskali, 2010, s. 72–77). Yrittäjähenkisen kansalaisen kasvattaminen alkaa siis yliopistoista ja opettajakoulutuksesta, jossa opiskelijoista muovataan yrittäjähenkisyyden takana seisovia kasvattajia, jotka omaksuvat yrittäjähenkisen, uusliberalistisen maailmankuvan omakseen (Naskali, 2010, s. 72–73).

Naskali (2010, s. 73–75) selvitti kasvatustieteen opiskelijoiden suhtautumista koulutusjärjestelmän yrittäjämäistä subjektia korostaviin tavoitteisiin ja heidän tuottamiin merkityksiin yrittäjyydestä. Merkitykset nähtiin ”toistotekoina” ympäröivästä kulttuurista, jolloin opiskelijoiden tuottamat diskurssit nähtiin jopa tiedostamattomina ja refleктоimattomina toistoina todellisuudesta (Naskali, 2010, s. 73–75). Opiskelijat luonnehtivat yrittäjämäisyyttä muun muassa listaamalla erilaisia ominaisuuksia, kykyjä, arvoja tai osaamista, jotka toistivat niin sanottua ”yrittäjyyden mallitarinaa” joka olettaa lukijankin tietävän, miten luettelo kyvyistä ja taidoista jatkuisi, jos se jätettäisiin avonaiseksi (Naskali, 2010, s. 81–82).

Opiskelijat arvottivat sisäiseen yrittäjyyteen kannustamisen tärkeämmäksi kuin ulkoiseen yrittäjyyteen kannustamisen, vaikka ulkoinen yrittäjyys toimisi Naskalin (2010, s. 84, 86) mukaan jopa avoimempina koulutustavoitteena siinä

mielessä, että sitä vastaan on helpompi asettua halutessaan. Sen sijaan sisäinen yrittäjäyys koulutustavoitteena pyrkii vaikuttamaan yksilöiden minuuden ja subjektiuden rakentumiseen, mitä ei välttämättä osata kyseenalaistaa yrittäjämäisen kasvatustihanteen normalisoituessa (Naskali, 2010, s. 78, 84, 86).

Vaikka uusliberalismi kätkee hallinnan ideologiana sisälleen käsityksen ihmisestä luovana, vapaaehtoisesti oman onnellisuutensa eteen toimivina yritteliäinä ja aktiivisina kansalaisina, on tärkeää tiedostaa, että koulutus myös muovaa yksilön ajattelua usein huomaamatta (Rinne, 2011, s. 94). Esimerkiksi Michael Peters (2007, s. 45, 56) käsittelee yliopistojen muutosta modernista, riippumattomasta, vapaasta ja autonomisesta kohti uusliberalistisempaa ja kapitalistisempaa suuntaa. Hän arvioi, että yliopistoa entistä enemmän ohjaava globaali kapitalismi ajaa yliopistot painottamaan totuuden etsimisen ja kulttuurin rikastuttamisen sijaan suorituskeskeisyyttä, yrittäjähenkisyyttä ja kilpailukykyä ja näin ollen menettämään institutionaalisen uniikkiutensa (Peters, 2007, s. 45, 56). Korkeakoulun perinteisiä arvoja saatetaan jopa väheksyä vallitsevassa yrittäjäyden diskurssissa, jossa korostetaan käytännön taitoja ja sankariyrittäjäyttä, jossa tie menestykseen nähdään tekemisen kautta (Ruuska, 2023, s. 187). Korkeakoulutusta ja yliopistoa ohjaa siis entistä enemmän markkinatalous (Laalo, 2020, s. 90–91), jonka arvoja myös yrittäjäyyskasvatus toistaa. Yliopiston perinteinen tehtävä nähdään jopa vanhanaikaisena ja ”tarpeettoman teoreettisena”, josta olisi syytä edetä kohti käytännönläheisempää osaamista (Laalo, 2020, s. 92.)

Tarkasteltaessa Euroopan komission dokumentteja on voitu nähdä, miten yrittäjäyyskasvatusta perustellaan muun muassa sillä, että korkeakoulutetuilta odotetaan aktiivisuutta ja yritteliäisyyttä kaikilla elämän osa-alueilla (Laalo, 2020, s. 91). Tällainen uusliberalistinen koulutuspolitiikka korostaa yksilön vastuuta ja yliopisto- ja korkeakoulutuksen talousorientoituneisuutta (Laalo, 2020, s. 92). Vallalla oleva yrittäjäyysdiskurssi ihannoikin voimaannuttavaa yrittäjämäisyyttä, joka nähdään kaikkien etua palvelevana tavoitteena: siihen liittyy lupaus menestyksestä, joka on omissa käsissä ja kaikkien saavutettavissa (Laalo, 2020, s. 93).

2.3 Yrittäjyyskasvatus osana korkeakoulutusta

Yrittäjyyden tuominen yliopistomaailmaan oli 2000-luvun alussa melko tuore ilmiö, sillä yliopiston opetusta on pidetty perinteisesti hyvin teoreettispainotteisena (Paasio ym., 2005, s. 13, 15), vaikka yliopistokoulutuksen on myös nähty muovaavan opiskelijoiden ammatillisia identiteettejä (Aaltio, 2007, s. 74). Vuonna 2004 jo lähes kaikissa Suomen yliopistossa oli tarjolla yrittäjyyden opintokokonaisuuksia tai jopa yrittäjyys pääainevaihtoehtona (Paasio ym., 2005, s. 13, 15). Korkeakoulutuksessa yrittäjyyteen ohjaavista opinnoista on käytetty usein sanaa yrittäjyysopinnot, jotka sisältävät usein niin yrittäjyyskasvatuksen kuin -koulutuksenkin teemoja (Paasio ym., 2005, s. 24). Suomen lisäksi esimerkiksi Yhdysvalloissa yrittäjyys on tullut viime vuosikymmeninä pysyväksi osaksi korkeakoulutusta ja yrittäjyysopintojen kysyntä on ylittänyt monissa yliopistoissa jopa tarjonnan (Rideout & Gray, 2013, s. 330).

Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnan hankkeessa tarkasteltiin Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden kiinnostusta innovaatioita ja yrittäjyyttä kohtaan kyselyllä, johon vastasi 665 opiskelijaa (Neittanmäki ym. 2017). Kyselyssä kysyttiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin muun muassa opiskelijoiden kiinnostusta yrityksen perustamiseen ja heidän kokemuksiaan saamastaan ohjauksesta liittyen yrittäjyyteen yliopisto-opinnoissa. Vain 19 % vastaajista kertoi kiinnostuksestaan perustaa yritys opintojen jälkeen. Suurin osa vastaajista, eli 54 % ei osannut sanoa kiinnostuksestaan yrityksen perustamiseen. Lisäksi 14,3 % vastanneista kertoi, ettei yrittäjyys kiinnosta missään vaiheessa. Myös tiedekuntien välillä oli eroja. Vähiten kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan osoittivat kasvatustieteiden tiedekunnan, matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan ja humanistisen tiedekunnan opiskelijat. Lisäksi 83 % kyselyyn vastanneista opiskelijoista olivat sitä mieltä, etteivät he olleet saaneet opinnoissaan tarpeeksi ohjausta tai tietoa yrittäjyyteen liittyen. 78 % vastaajista kertoi myös, ettei tiedä mistä ohjausta tai tukea yrittäjyyteen voisi saada. Etenkin liikuntatieteellisen tiedekunnan (92,1 %)

ja matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan (92,7 %) vastauksissa korostui ohjauksen puute. (Neittaanmäki ym., 2017, luku 1 – 3.)

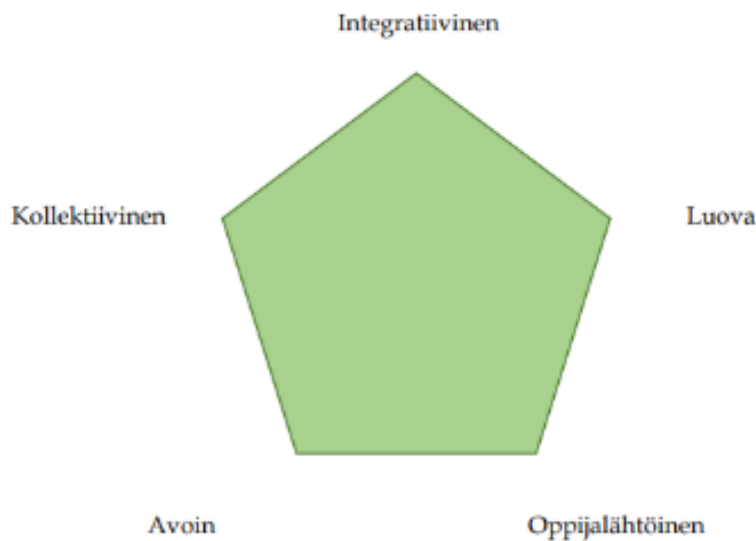
Samaa kehityssuuntaa yrittäjyyden kiinnostavuuteen korkeasti koulutettujen keskuudessa implikoi myös Opetushallinnon tilastopalvelun (Vipunen, 2023) tilastot, joiden mukaan yrittäjiksi työllistyneitä oli vain 2,3 – 11,9 % valmistuneista vuoden kuluttua tutkinnon saamisesta. Jyväskylän yliopiston tutkinnon saaneista 2,3 % työllistyi yrittäjäksi valmistumisen jälkeen. Eniten yrittäjiksi ryhtyviä oli taideyliopistossa, jossa luku oli 11,9 %. Kaikissa muissa Suomen yliopistoissa luku pysyi alle viiden prosentin. (Vipunen, 2023.)

Korkeakoulujen yrittäjyyskasvatus on nähty kuitenkin tärkeänä keinona edistää yrittäjyyttä, sillä se korreloi positiivisesti opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten kanssa (Boldureanu ym. 2020, s. 22). Korkeakoulukontekstissa onkin tutkittu yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta hyvin monenlaisista näkökulmista Suomessa ja muualla maailmassa. Esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen ja opiskelijoiden yrittäjyysaktiivisuuden yhteyttä on tutkittu muun muassa Singaporen yliopistossa (Ho ym., 2014). Tutkimuksen mukaan yliopistossa yrittäjyysohjelmiin, etenkin kokemukselliseen oppimiseen perustuviin ohjelmiin osallistuneet opiskelijat olivat muita opiskelijoita yrittäjäaktiivisempia. Lisäksi opiskelijoiden aktiiviseen osallistumiseen keskittyvä yrittäjyyskasvatus johti todennäköisemmin yritystoiminnan aloittamiseen. Yrittäjyysaktiivisuuden suurimpina tekijöinä todettiin opiskelijoiden käsitykset omasta kyvykkyydestä ja pätevyydestä. Vaikka yrittäjyyskasvatuksen nähtiin edistävän opiskelijoiden yrittäjyysaktiivisuutta, nähtiin siihen vaikuttavan myös opiskelijoiden asenteet ja käsitykset yrittäjyydestä. Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että opiskelijat pitivät yrittäjyyttä todennäköisempänä uravaihtoehtona, jos yrittäjyyskasvatuksessa keskitytään kokemukselliseen oppimiseen. (Ho ym., 2014, s. 83 – 88.)

Korkeakoulutuksen yrittäjyyskasvatukselle onkin annettu aiemmissa tutkimuksissa monenlaisia ohjenuoria. Opetuksen lähtökohdiksi on ehdotettu muun muassa yksilöllisyyden, itseohjautuvuuden, joustavuuden ja luovuuden huomioimista (Römer-Paakkanen, 2007, s. 173). Yrittäjyyskasvatuksen

periaatteena on nähty esimerkiksi yksilön toimijuuden vahvistaminen sekä henkilökohtaisen hallinnan ja vapauden tunteen tukeminen (Gibb, 2005, s. 55). Samat teemat toistuvat myös uudemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Ruuska (2023, s. 196–199) esittää, että korkeakoulun yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla integratiivisuutta, luovuutta, oppijälähtöisyyttä, avoimuutta ja kollektiivisuutta edistävää. Myös Boldureanu kumppaneineen (2020, s. 22) tuo esiin oppijälähtöisyyden tärkeyden korkeakoulutuksen yrittäjyyskasvatuksessa.

Kuva 1 ILOAK-malli korkeakoulujen yrittäjyyskasvatukseen (Ruuska, 2023, s. 197).

Ruuska (2023, s. 196–199) avaa yrittäjyyskasvatuksen pedagogisen kehittämisen kulmakiviä ILOAK-mallin avulla. Mallin mukaan korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen tulisi sisältää integratiivisuuden, luovuuden, oppijälähtöisyyden, avoimuuden ja kollektiivisuuden elementtejä. Integratiivisuudella tarkoitetaan akateemisen, teoreettisen, tutkivan ja kriittisen tiedon yhdistämistä kokemukselliseen ja käytännölliseen taitoon. Tämä edistää esimerkiksi oppijan reflektiokykyä, ajattelu- ja toimintatapoja ja asiantuntijaosaamista. Toisena kulmakivenä on luovuus, joka kuvaa opiskelijan kykyä rakentaa uusia, itselleen ja toisille merkityksellisiä artefakteja tai uutta tietoa oppimisensa tuloksena. Kolmantena tärkeänä kulmakivenä on oppijälähtöisyys, jossa yrittäjyyskasvatusta toteutetaan oppijan omien

merkityksellisten tavoitteiden pohjalta. Neljäntenä yrittäjyyskasvatuksen kulmakivenä on avoimuus, joka tarkoittaa avoimuutta moninaisuudelle ja monialaisuudelle ja tuo esiin myös yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksen sisältäen niin oppijoiden kuin opettajienkin asenteiden ja ajatustapojen avoimuuden, moninäkökulmaisuuuden ja kriittisyyden. Mallin viimeisenä kulmakivenä on kollektiivinen oppiminen, jossa painotetaan yhteisöllisen oppimiskulttuurin avoimuutta, suvaitsevuuutta, joustavuutta ja ymmärtävää yksilöiden erilaisiin tarpeisiin. (Ruuska, 2023, s. 196–199.)

Yrittäjyyttä korkeakoulukontekstissa on tutkittu myös opiskelijoiden asenteiden kautta. Tonttila (2001, s. 5) selvitti vuonna 2001 ja 2010 tutkimuksissaan yliopisto-opintojen loppuvaiheessa olevien ja juuri valmistuneiden asenteita yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen ja yrittäjyyden rakentumista korkeasti koulutettujen nuorten puheessa (Tonttila, 2010, s. 2, 6–7). Yrittäjyysasenteita tulkittiin individualistisen ja relationistisen yrittäjyyskuvan avulla, joista individualistisella kuvalla tarkoitetaan sisäisen yrittäjyyden yhteydessä esiin tulevaa yksilökeskeistä näkemystä yrittäjyydestä (Tonttila, 2010, s. 59, 74). Relationistinen yrittäjyyskuva sen sijaan korostaa sosiaalista sidonnaisuutta ja yrittäjyyden sosiaalista kontekstia (Tonttila, 2010, s. 59, 74). Näin ollen individualistinen ja relationistinen näkökulma muodostavat kaksi erilaista yrittäjyyskuvaa, joiden avulla haastateltujen tulkintoja yrittäjyydestä pystyttiin jaottelemaan (Tonttila, 2010, s. 74).

Tutkimuksen mukaan opiskelijat käyttivät individualistista puhetapaa ja korostivat yrittäjyyden itsenäisyyttä, mikä nähtiin jopa taloudellisia tavoitteita tärkeämmäksi yrittäjän toiminnassa (Tonttila, 2001, s. 180). Opiskelijat korostivat kuitenkin myös yrittäjyyden yhteisöllisyyttä eli relationistisuutta puheessaan, mutta sen nähtiin jossain määrin jopa rajoittavan yrittäjän itsenäisyyttä (Tonttila, 2001, s. 180). Yrittäjyys arvotettiin kuitenkin opiskelijoiden kannanotoissa hyvin individualistisesta näkökulmasta positiiviseksi vetoamalla sen itsenäiseen ja sisällöllisesti mielekkääseen luonteeseen, jossa riskin ottaminen nähtiin jopa kannattavana, jos sillä mahdollistuisi itselle mielekäs työ ja taloudellinen toimeentulo (Tonttila, 2010, s. 305–306). Yrittäjyydessä nähtiin kuitenkin myös

negatiivisia puolia: se nähtiin muun muassa palkkatyötä raskaampana, vastuullisempana ja riskialttiimpana (Tonttila, 2010, s. 308).

Palkkatyön turvallisuus näkyi myös esimerkiksi Römer-Paakkasen (2007, s. 189, 192) tutkimuksessa, jossa opiskelijat näkivät yrittäjyyden sisältämän riskin liian suurena esteenä verraten palkkatyöhön. Toisaalta opiskelijat olivat myös hyvin kriittisiä omia liikeideoitaan kohtaan ja pelkäsivät epäonnistumista (Römer-Paakkanen, 2007, s. 188–189). Toisaalta Huovisen (2007, s. 58) Kuopion yliopistossa toteutetussa tutkimuksessa akateemisten kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan oli suurta. Tosin Huovisen (2007, s. 35) tutkimuksessa oli mukana opiskelijoiden lisäksi yliopiston henkilökuntaa ja tuloksissa näkyi ero opiskelijoiden ja työntekijöiden välillä. Opiskelijat eivät luottaneet omiin kykyihinsä ryhtyä yrittäjiksi samalla tavalla kuin työntekijät (Huovinen, 2007, s. 58). Huovisen (2007) tutkimus tuo kuitenkin erilaisen näkökulman esimerkiksi Paasion ym. (2005) ja Römer-Paakkasen (2007) tuloksille siitä, että yrittäjyyteen suhtauduttaisiin yliopistoissa vain negatiivisesti.

Yrittäjyyttä onkin tarkasteltu myös siitä näkökulmasta, millaisena uravaihtoehtona opiskelijat näkevät yrittäjyyden ja millaisia syitä valinnan taustalla on (Ristimäki, 2007, s. 37–42). Se, millainen käsitys opiskelijalle on yrittäjyydestä muodostunut, vaikuttaa hänen valintaansa ryhtyä tai olla ryhtymättä yrittäjäksi (Ristimäki, 2007, s. 38). Käsitykseen voivat vaikuttaa esimerkiksi merkitykselliset toiset (lähipiiri ja perhe), koulu, elämäntilanne, kokemus, joukkoviestimet ja työkokemus, riippuen siitä, millaisia kosketuspintoja nämä tarjoavat yrittäjyyteen liittyen ja millainen kuva yrittäjyydestä näin ollen muodostuu (Ristimäki, 2007, s. 37–39). Yliopisto-opiskelijat näkevät oman koulutuksen harvoin yrittäjyyteen sopivaksi ja ne, joiden lähipiirissä ei ole yrittäjyyttä suhtautuvat yrittäjyyteen usein negatiivisemmin kuin toiset (Römer-Paakkanen, 2007, s. 190–191).

Tarkasteltaessa opiskelijoiden määrittelyjä yrittäjyydelle, opiskelijat ovat nähneet yrittäjän muun muassa ”ketteränä menestyjänä” ja ”vastuullisena kansalaisena”, jolla on tietynlaisia yrittäjyyden ihanteeseen liittyviä piirteitä (Laalo, 2020, s. 89–90). Menestyvän yrittäjän piirteiksi nähtiin esimerkiksi

innovatiivisuus, joustavuus ja kunnianhimo, osittain myös ylimielisyys ja kaoottisuus, kun taas vastuullisen kansalaiseen piirteisiin lukeutui itseohjautuvuus ja periksiantamattomuus (Laalo, 2020, s. 89 – 90). Samankaltaisia tuloksia on saatu myös Romaniassa, jossa Boldureanu (2020) kumppaneineen tutki opiskelijoiden antamia määrittelyjä menestyvälle yrittäjälle. Menestyvä yrittäjän piirteinä nähtiin muun muassa luovuus, riskinotto, sitkeys, suuntautuminen ihmisiin ja halu auttaa muita (Boldureanu ym., 2020, s. 20 – 21).

Esimerkiksi Boldureanu (2020, s. 21) kumppaneineen tuo esiin opiskelijoiden altistamisen yrittäjien menestystarinoille, joka vaikuttaa opiskelijoiden kuvaan yrittäjyydestä ja näin ollen päätökseen perustaa yritys. Tähän kuvaan voitaisiinkin vaikuttaa esimerkiksi tuomalla konkreettisia esimerkkejä, kuten yrittäjyystarinoita osaksi yrittäjyyskasvatusta (Tonttila, 2010, s. 318). Esimerkiksi Tonttilan (2010, s. 316) tutkimuksessa kävi ilmi, että opiskelijat näkevät yliopiston suhtautuvan kielteisesti yrittäjyyteen, vaikka korkeakoulujen nähdäänkin vaikuttavan suuresti opiskelijoiden työtä kohtaan muodostuviin asenteisiin muovatessaan ammatillisia identiteettejä (Tonttila, 2010, s. 316, 318).

Yrittäjyyskasvatusta on tutkittu myös siitä näkökulmasta, miten sisäinen yrittäjyys vaikuttaa korkeakouluopiskelijoiden opintojen etenemiseen (Salo, 2013, s. 180). Opiskelijat, jotka olivat omaksuneet sisäiseen yrittäjyyteen liittyviä piirteitä, kuten vastuunottoa, oma-aloitteisuutta ja tavoitteellisuutta, etenivät opinnoissaan niitä paremmin, joilla ei ollut sisäisen yrittäjyyden piirteitä, kuten oma-aloitteisuutta (Salo, 2013, s. 180 – 181). Näin ollen opiskelijan kokemus sisäisestä yrittäjyydestä auttoi opiskelijaa toimimaan oma-aloitteisesti myös opinnoissaan (Salo, 2013, s. 181).

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän laadullisen pro gradu -tutkielman tehtävänä on ymmärtää ja tuoda esiin diskurssianalyysin avulla sitä, millaisia merkityksiä yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus yliopistokontekstissa saa Jyväskylän yliopiston eri tiedekuntien opiskelijoiden diskursseissa ja millaisena ilmiönä yrittäjyys näyttäytyy opiskelijoiden selonteoissa. Lisäksi pyritään selvittämään millaisia merkityksiä yrittäjyys saa opiskelijoiden puheessa yhtenä tulevaisuuden uravaihtoehtona. Näin ollen tutkimuskysymyksiksi muodostui:

1. Millaisia diskursseja yliopisto-opiskelijat tuottavat yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta yliopistokontekstissa ja millaisia merkityksiä nämä käsitteet saavat?
2. Millaisia merkityksiä yrittäjyys tulevaisuuden uravaihtoehtona saa yliopisto-opiskelijoiden diskursseissa?

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa ja konteksti

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena diskurssianalyttiseen tutkimusorientaatioon sitoutuen. Tutkimuksen kontekstina oli yliopistoinstituutio ja yliopisto-opiskelijoiden tuottama puhe yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta.

Tutkimuksessa tarkasteltiin yrittäjyyden saamia merkityksiä opiskelijoiden diskursseissa. Tutkimusympäristönä oli yliopistokoulutus, johon on sisältynyt jo 2000-luvun alusta asti myös yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyysopinnot (ks. Paasio ym., 2005). Tutkimuskontekstissa yrittäjyyttä tarkasteltiin kuitenkin opiskelijoiden näkökulmasta, mikä lisäsi tutkimuksen arvoa tuoden erilaisia näkemyksiä yliopiston yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Tutkimus sitoutui sosiaalikonstruktivistiseen käsitykseen tiedon rakentumisesta. Sosiaalinen konstruktivismi perustuu ajatukselle, että kieli ja puhe rakentavat sosiaalista todellisuutta, eikä tietoa voida koskaan ajatella absoluuttisena totuutena, johon ei olisi vaikuttanut tieteen tekijän tai tulkitsijan oma kokemusmaailma (Kekäle & Puusa, 2020, s. 46). Näin ollen tässä tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota esimerkiksi tutkijan taustaoletuksiin tutkimusaiheesta esimerkiksi haastatteluprosessin aikana ja tutkimustuloksia analysoitaessa.

Sosiaalinen konstruktivismi näkyi tutkimuksessa esimerkiksi analyysimenetelmän valinnassa. Diskurssianalyysin toteuttamisen lähtökohtana sosiaalinen konstruktivismi kuvasi sitä, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu tutkittavien kielenkäytössä ja muussa toiminnassa (Jokinen, 2016, s. 250–253). Sosiaalisesti rakentuneen puheen ja kielen perusteella ei pyritty etsimään totuutta, vaan ne nähtiin itsessään todellisina sosiaalisesti rakentuneina merkityksenantoina (Jokinen, 2016, s. 250–253). Se, miten asioita ja ilmiöitä nimettiin ja merkityksellistettiin opiskelijoiden puheessa, nähtiin jatkuvien historiallisten prosessien tuotoksena (Jokinen, 2016, s. 250–252). Täten sosiaalinen konstruktivismi tämän tutkimuksen analyysin lähtökohtana auttoi ymmärtämään niitä kielellisiä prosesseja ja tuotoksia, jotka rakentavat ja muodostavat sosiaalisen todellisuuden, joka ryhmähaastatteluissa tuli näkyväksi (Jokinen, 2016, s. 250–253).

Tutkimus sijoittui aikuiskasvatustieteen tutkimusalueelle luoden kuvaa tämänhetkisestä yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen diskurssista yliopistoinstituution kontekstissa. Laajempaa ilmiötä voidaan pitää yhteiskunnallisesti merkittävää ja vallalla olevaa uusliberalistista hallinnan diskurssia, joka luo yrittäjyydelle sen nykyistä, yritteliäisyyttä ihannoivaa merkitystä. Tutkimuksen tiedonintressinä ja tavoitteena oli pohtia ja tuoda esiin yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallista merkitystä. Tavoite kumpuaa kriittisestä pedagogiikasta, joka suhtautuu yhteiskunnan vallitseviin ihanteisiin kriittisesti ja kyseenalaistaen, mutta tulevaisuuteen rakentavasti suhtautuen (Tomperi ym., 2005, s. 11).

3.3 Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksen osallistujina olivat Jyväskylän yliopiston kahden eri tiedekunnan opiskelijat, joita haastateltiin kahdessa eri ryhmähaastattelussa. Opiskelijoita oli yhteensä seitsemän ja he opiskelivat Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa ja humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Suurin osa opiskelijoista oli opintojensa maisterivaiheessa. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat osallistuivat vapaaehtoisesti ryhmähaastatteluihin, joihin jokainen oli saanut kutsun joko ainejärjestönsä sähköpostilistan kautta tai kuullut kutsusta tuttavaltaan. Muutamaa haastateltavaa lähestyttiin henkilökohtaisesti viestillä, sillä kyseessä oli opiskelupiirien kautta entuudestaan tutut henkilöt. Tuttuuden ei kuitenkaan nähty vaikuttavan tämän tutkimuksen luotettavuuteen, sillä yksikään opiskelija ei tiennyt kysymyksiä etukäteen, eikä heidän kanssaan ollut keskusteltu tutkimuksesta, sen aihepiiristä tai tutkijan intresseistä. Toki on hyvä pohtia, vaikuttiko haastateltavien ja tutkijan tuttuus siihen, millaista puhetta ja paljonko haastateltava tuotti. Lisäksi ryhmähaastattelua pidettiin tässäkin suhteessa mielekkäänä aineistonkeruumenetelmänä, sillä haastattelun asetelma oli sellainen, jossa tutkija ei juurikaan osallistu keskusteluun, jota haastateltavat käyvät toistensa kanssa. Toisilleen opiskelijat olivat osaksi tuttuja ja osaksi tuntemattomia.

Ryhmähaastattelu valikoitui tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi siitä syystä, että se antaa mahdollisuuden moninaiselle vuorovaikutukselle (Pietilä, 2017, s. 112) ja diskurssien rikkaudelle. Koin mielenkiintoiseksi tarkastella sivustaseuraajan roolissa niitä ajatuksia, käsityksiä ja kuvauksia, joita ryhmän keskustelussa syntyy väittämien innoittamana. Lisäksi ryhmähaastattelut mahdollistivat diskurssien tarkastelun yhteisesti ryhmässä muodostuvina käsityksinä, eikä niinkään yksilötasolla (Pietilä, 2010, s. 213).

Tutkimuksen aineisto kerättiin ryhmähaastatteluina helmikuussa 2023. Ryhmähaastattelun pohjana käytettiin Tonttilan (2001, s. 55–58; 2010, s. 123–124) luomaa haastattelurunkoa (liite 1), jossa haastateltaville esitettiin viisitoista erilaista kolmeen teemaan jaettava väittämää liittyen yrittäjyyteen. Vuoden 2001

(Tonttila, 2001, s. 55–58) tutkimuksessa väittämät oli jaettu teemoihin, jotka olivat *yrittäjyys yleisenä käsitteenä, akateeminen yrittäjyys ja yrittäjyyskoulutus*. Vaikka Tonttilan (2010, s. 122–124) aineisto oli vuoden 2010 tutkimuksessa sama kuin vuonna 2001, oli väittämät jaoteltu hieman eri tavalla niin, että teemoina olivat *yrittäjyys yleisenä käsitteenä, yrittäjyys sosiaalisessa kontekstissa ja yrittäjyys akateemisuuden kontekstissa*. Lisäksi vuoden 2010 tutkimuksesta oli jätetty pois kolmen väittämän tarkastelut. (Tonttila, 2010, s. 122–124.) Tässä tutkimuksessa koettiin kuitenkin hedelmällisimmäksi esittää kaikki 15 väittämää haastateltaville. Haastattelurungon väittämät perustuivat laajalti tutkimuskirjallisuuteen, mutta osittain myös arkielämän uskomuksiin (liite 1; Tonttila, 2001, s. 55–58; 2010, s. 122–124).

Ryhmähaastatteluita järjestettiin kaksi helmikuussa 2023, joista toisessa oli osallistujia yhteensä kolme ja toisessa yhteensä neljä. Haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja haastateltavat tutustuivat ennen haastattelua tietosuojailmoitukseen (liite 3) ja allekirjoittivat osallistumissuostumukset (liite 4). Haastattelutilanne eteni molemmissa ryhmähaastatteluissa siten, että pidin tutkijana tutkittaville lyhyen alkupuheenvuoron, jossa kerroin haastattelun kulusta ja sen ääni- ja videotallentamisesta. Kävin läpi tietosuojailmoituksen (liite 3) ja korostin, että videotallenteen tarkoitus on ainoastaan toimia apunani litterointiprosessissa. Lisäksi pyysin haastateltavia opiskelijoita luomaan mielikuvan, että he olisivat tutkimushaastattelun sijaan esimerkiksi lounaspöydässä uusien opiskelutovereidensa kanssa. Näin pyrin saamaan haastateltaville mahdollisimman rentoutuneen olon, jossa he pystyisivät mahdollisimman vapautuneesti keskustella haastattelun aiheista.

Ennen ääni- ja videotallennuksen aloittamista pyysin opiskelijoita kertomaan minulle ja toisilleen oman etunimen, tiedekunnan, pääaineen ja opintojen vaiheen. Nämä kirjasin itselleni ylös, jotta pystyin litteroidessa yhdistämään haastateltavan taustatiedot hänen omiin puheenvuoroihinsa. Koin tutkijana, että tämä yhteinen läpikäynti auttoi myös haastateltavia hieman tutustumaan toisiinsa, jolloin heidän oli helpompi lähteä keskustelemaan

yhdessä. Haastatteluja litteroidessa kuitenkin pseudonymisoin aineiston ja poistin sieltä kaikki tunnistetiedot, mukaan lukien nimen ja pääaineen. Nimet korvasin pseudonyymeillä, kuten Opiskelija 1, Opiskelija 2 ja niin edelleen.

Kuten Tonttilankin (2001, s. 55–58) tutkimuksessa, kaikki 15 väittämää esitettiin haastateltaville opiskelijoille asettamalla ne yksi kerrallaan pöydälle nähtäväksi väittämän suullisen esittämisen yhteydessä ja sen jälkeen opiskelijat saivat vapaasti kommentoida väitteitä yhdessä keskustellen. Haastattelijana saatoin pyytää tarvittaessa lisäkommentteja, esimerkkejä tai tarkennuksia, kuten Tonttila (2001, s. 55–56) tutkimuksessaan. Tässä tutkimuksessa haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina juuri siitä syystä, että odotin niissä syntyvän luonnollisesti enemmän kommentointia ja keskustelua väittämistä, jolloin haastatteluaineisto tulisi sisältämään laajasti erilaisia diskursseja. Pyrin haastattelijana pyytämään mahdollisimman vähän tarkennuksia tai lisäkommentteja, sillä halusin keskustelun kulkevan omalla painollaan ilman riskiä siitä, että tutkijana toisin esiin omia taustaoletuksiani, jotka ohjaisivat opiskelijoiden keskustelua.

Litteroitua tutkimusaineistoa kertyi haastatteluista yhteensä 51 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Molemmat haastattelut olivat kestoaltaan noin tunnin ja puheenvuorot jakautuivat luonnostaan melko tasaisesti opiskelijoiden kesken. Koin tämän aineiston olevan kooltaan riittävä diskurssianalyysin toteuttamiseen, sillä keskustelu oli runsasta ja molemmissa haastatteluissa opiskelijat keskustelivat jokaisesta haastatteluväittämästä intensiivisesti ilman taukoja.

3.4 Aineiston analyysi

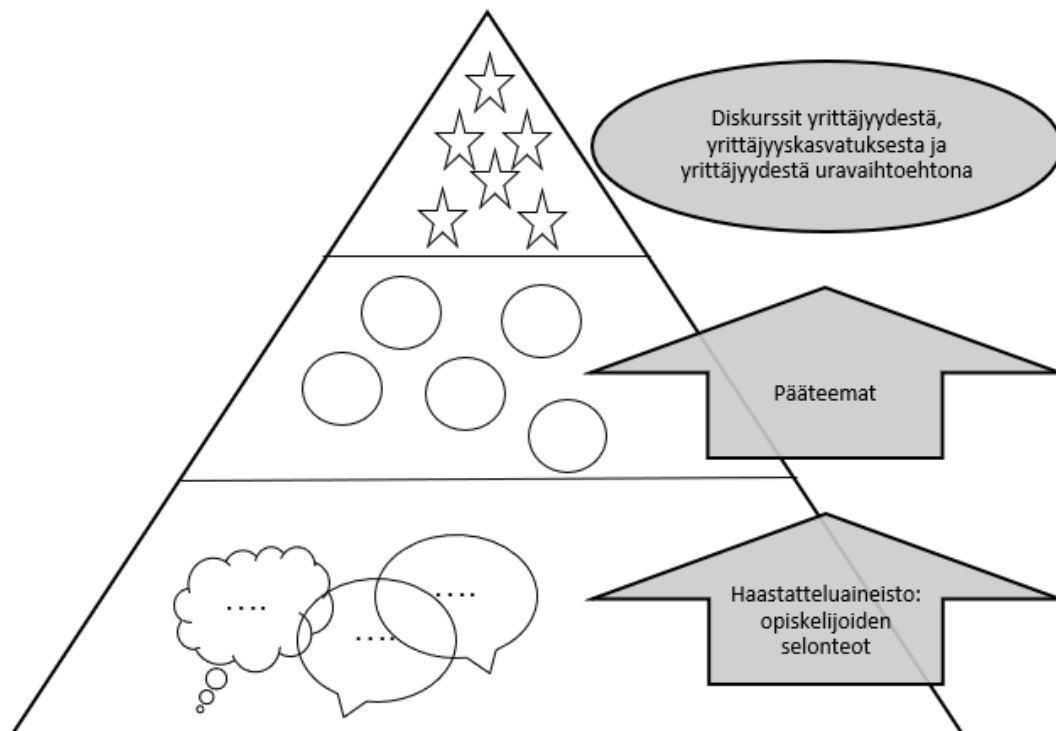
Aineiston analyysi aloitettiin haastatteluiden litteroinnilla ja sisältöön perehtymällä. Haastatteluaineiston analyysimenetelmänä käytettiin diskurssianalyysiä, joka sosiaalisen konstruktionismin tapaan perustuu ajatukselle siitä, että kielenkäyttö on sosiaalista ja sosiaalisesti rakentunutta toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 14). Näin ollen yrittäjyydelle annetut

merkitykset ja selitykset opiskelijoiden kielessä ja puheessa antoivat tutkimuksen analyysille sen arvon ja merkityksen ottamatta huomioon aihepiirin aiempia tutkimuksia tai teorioita. Tämän tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysiprosessissa käytettiin hyödyksi Tonttilan (2010, s. 122–124) teemajakoa ja toisen tutkimuskysymyksen kohdalla edettiin täysin aineistolähtöisesti.

Analyysiprosessia on kuvattu kuviossa 1. Tämän tutkimuksen haastatteluaineiston analyysissä tarkasteltiin opiskelijoiden tuottamia selontekoja, joista etsittiin diskursseja yrittäjyydestä. Selonteolla tarkoitetaan sitä, miten haastateltava tekee asiansa ymmärrettäväksi omalla kielenkäytöllään ja millaisia kielellisiä valintoja hän puheessaan tekee (Suoninen, 2002, s. 18, 20). Toisin sanoen selonteko nähdään tapana, jolla toimija kuvaa ja selittää ilmiötä, tässä tutkimuksessa esimerkiksi yrittäjyyttä. Selontekoihin ajateltiin liittyvän erilaisia sanastoja, joita tutkittava kielenkäyttäjänä valitsee käyttää vuorovaikutustilanteessa (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 101; Suoninen, 2002, s. 18). Nämä valinnat kumpuavat niin muilta kielenkäyttäjiltä kuin kontekstista ja sen sisältämistä normeistakin (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 25, 59, 101). Tässä tutkimuksessa voitiin muun muassa tarkastella yliopistokontekstia selontekoja rajoittavana tai mahdollistavana sosiaalisena kontekstina ja sen sisältämien normien voitiin näin ajatella vaikuttavan opiskelijoiden tuottamaan puheeseen (Fairclough, 1999, s. 38). Opiskelijoiden kaikkien selontekojen ja sanavalintojen ajateltiin myös pohjautuvan erilaisiin laajempiin sosiaalisiin tai yhteiskunnallisiin diskursseihin, joilla he kielenkäyttäjänä pyrkivät tulemaan ymmärretyksi (Suoninen, 2002, s. 22–23).

Kuvio 1. Analyysiprosessin vaiheet

Diskurssianalyysin apuna käytettiin sisällönanalyysiä, joka auttoi aineiston jäsentelyssä ja selontekojen yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien etsimisessä. Sisällönanalyysillä pyrittiin ryhmittelemään eli klusteroimaan diskursseja (Tuomi & Sarajarvi, 2018, luku 4.4.2), mikä mahdollisti diskurssien analysoinnin teemoittain. Diskursseja tutkiessa on tärkeää pysyä alkuperäisilmaisuissa, joita ei ole pelkistetty lyhyempään muotoon (Puusa, 2020, s. 152), joten aineiston ryhmittely tehtiin täysin haastatteluaineiston alkuperäisilmaisuilla, ilman pelkistämistä. Sisällönanalyysin ja aineiston syvemmän diskursiivisen analyysin jälkeen siirryttiin abstrahointiin eli teorian kautta käsitteellistämiseen (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 291).

Haastatteluaineiston sisällönanalyysi auttoi järjestelemään aineistoa ja etsimään aineistosta yrittäjyyteen liittyviä diskursseja ja opiskelijoiden käyttämää sanastoa yrittäjyyteen liittyen. Kuviossa 1 alimman tason nuoli kuvaa sitä, miten haastatteluaineiston selonteosta etsittiin diskursseja joko haastattelurungon teemoja apuna käyttäen tai suoraan tutkimuskysymyksen perusteella. Aineiston sisällönanalyttinen teemoittelu antoi pohjan aineiston syvemmälle diskurssianalyttiselle tulkinnalle. Näin löydettiin ne päädiskurssit,

joilla opiskelijat puhuvat tutkimuskysymysten teemoista. Diskurssianalyysin avulla haluttiin siis etsiä aineistosta niitä diskursiivisia keinoja ja sanastoja, joita opiskelijat käyttävät puhuessaan muiden kanssa yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona ja miten ja millä keinoin yhteistä diskurssia näihin liittyvistä teemoista luotiin (Pietilä, 2010, s. 229). Kun aineistosta oli selvitetty opiskelijoiden tuottamien diskurssien pääteemat, siirryttiin niiden avulla tarkastelemaan alkuperäisaineistoa diskurssianalyttisin silmin. Tarkemmin diskursseja alettiin tutkimaan kysymällä aineistolta seuraavia kysymyksiä: Millaisia piirteitä kunkin pääteeman diskursseissa ilmenee? Onko opiskelijoiden diskursseissa yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia? Millaista sanastoa diskurssit sisältävät? Analyysissä edettiin siis systemaattisesti, mutta edestakaisin, palaten aina alkuperäisilmaisujen ja kokonaisuuden äärelle.

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään, millaisia diskursseja opiskelijat tuottavat yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta. Haastatteluvuoroista etsittiin selontekoja, joita ryhmiteltiin haastattelurungon (Tonttila, 2010, s. 123 – 124) teemoja apuna käyttäen erilaisiin teemoihin. Teemajaon hyödyntäminen auttoi selontekojen ryhmittelyssä, sillä tämän tutkimuksen ryhmähaastatteluissa käytetyn haastattelurungon väittämät perustuivat erilaisiin teemoihin. Näin ollen haastattelurungon teemoista valittiin ryhmittelyn tueksi ne teemat, joiden väittämien nähtiin tuottavan tutkimuskysymykseen vastaavia diskursseja. Ensimmäisenä ryhmittelyyn käytettiin teemaa *yrittäjyys yleisesti*. *Yrittäjyys yleisesti* oli jaettu haastattelurungossa neljään väittämään, joiden aiheita olivat yrittäjyys suhteessa muu työ, riskinotto, kasvuorientaatio ja innovatiivisuus (Tonttila, 2010, s. 123 – 124). Nämä neljä aihetta auttoivat etsimään aineiston puheenvuoroista yrittäjyyteen yleisesti liittyvää sanastoa ja selontekoja. Vaikka tähän teemaan olikin haastattelurungossa liitetty nämä neljä väittämää, tarkasteltiin teemaan liittyviä selontekoja koko aineistosta. Näin tehtiin myös muiden teemojen kohdalla.

Seuraavaksi aineistosta etsittiin opiskelijoiden tuottamia diskursseja yrittäjyyskasvatuksesta yliopistokontekstissa. Tähän liittyviä selontekoja tarkasteltiin aineistosta haastattelurungon teeman *yrittäjyys akateemisuuden kontekstissa* avulla (Tonttila 2010, s. 123–124). Tämä teema oli jaettu haastattelurungossa kuuteen väittämään, joiden aiheina olivat kokemus vs. koulutus, käytäntö vs. teoreettisuus, akateemisten sopivuus yrittäjiksi, opintoalakohtaisuus, yrittäjyystietouden ja -koulutuksen riittävyys ja yrittäjyyskoulutuksen vaikutus yrittäjyyteen (Tonttila, 2010, s. 123–124).

Kun selonteot oli ryhmitelty teemojen avulla, niistä etsittiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen valossa samankaltaisuuksia ja toisaalta myös eroavaisuuksia. Tämän prosessin avulla pystyttiin muodostamaan alaluokkia ja kokoavia yläluokkia, joista muodostettiin diskurssien pääteemat. Pääteemojen avulla voitiin alkaa tekemään aineistolle syvällisempää diskursiivista analyysiä. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysin jälkeen opiskelijoiden diskursseista muodostui kolme eri pääteemaa: yrittäjyyden erilaiset ulottuvuudet, yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen yliopistossa ja yrittäjyyden edellytykset. Nämä pääteemat sisälsivät yhteensä seitsemän erilaista diskurssia, jotka olivat **yrittäjyyden kuormittavuus, yrittäjyyden kaksijakoisuus, kestävyys, yliopistokoulutus yrittäjyysvalmiuksien mahdollistajana, yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen yliopistokontekstissa, kokemuksen ja koulutuksen suhde ja oppimis- ja kehittymismyönteinen ilmapiiri.**

Toisen tutkimuskysymyksen analyysissä aineistosta etsittiin diskursseja liittyen yrittäjyyteen tulevaisuuden uravaihtoehtona. Analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti siten, että haastatteluaineistoon perehtymisen jälkeen opiskelijoiden selonteista alettiin etsiä diskursseja liittyen omaan tulevaisuuteen, uraan ja ajatuksiin yrittäjyydestä yhtenä uravaihtoehtona. Nämä teemat kumpusivat suoraan aineistosta ja tutkimuskysymyksestä. Analyysi eteni samalla tavalla, kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla, eli teemoihin luokitelluista selonteista etsittiin eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia ja näiden avulla saatiin selville opiskelijoiden tuottamia diskursseja yrittäjyydestä uravaihtoehtona.

Lopulta opiskelijoiden diskurssit voitiin jakaa toisen tutkimuskysymyksen analyysin jälkeen kahteen pääteemaan: yrittäjyys uravaihtoehtona ja yrittäjyysvalmiudet. Nämä pääteemat sisälsivät yhteensä kolmea erilaista diskurssia: **yrittäjyys vieraana tai epämieluisana vaihtoehtona, yrittäjyys mahdollisuutena ja yrittäjyys itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa.**

Taulukko 1. Analyysin tulokset tutkimuskysymyksittäin

TUTKIMUSKYSYMYKSET	PÄÄTEEMAT	DISKURSSIT
<p>Tutkimuskysymys 1 <i>Millaisia diskursseja Jyväskylän yliopiston opiskelijat tuottavat yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta yliopistokontekstissa?</i></p>	Yrittäjyyden erilaiset ulottuvuudet	Yrittäjyyden kuormittavuus
		Yrittäjyyden kaksijakoisuus
	Yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen yliopistossa	Kestävyys
		Yliopistokoulutus yrittäjyysvalmiuksien mahdollistajana
<p>Tutkimuskysymys 2 <i>Millaisia merkityksiä yrittäjyys tulevaisuuden uravaihtoehtona saa Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden diskursseissa?</i></p>	Yrittäjyyden edellytykset	Yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen yliopistossa
	Yrittäjyys uravaihtoehtona	Kokemuksen ja koulutuksen suhde
		Oppimis- ja kehittymismyönteinen ilmapiiri
	Yrittäjyysvalmiudet	Yrittäjyys vieraana tai epämieluisana vaihtoehtona
		Yrittäjyys mahdollisuutena
		Yrittäjyys itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa

Taulukossa 1 on esitelty analyysin keskeisimmät tulokset tutkimuskysymyksittäin, jotka pohjautuivat systemaattiseen diskurssianalyysiin. Analyysiprosessin kautta opiskelijoiden diskursseista rakentui viisi erilaista pääteemaa, jotka havainnollistivat yliopisto-opiskelijoiden diskursseja liittyen yrittäjyyteen, yrittäjyyskasvatukseen yliopistokontekstissa ja yrittäjyyteen tulevaisuuden uravaihtoehtona.

3.5 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus

Koska tutkimus toteutettiin Jyväskylän yliopiston sisällä, oli tärkeää pitää huolta tutkimuksen teon eettisistä periaatteista ja tutkittavien henkilöiden tietosuojasta. Henkilötietoja käsitellessä noudatettiin tietosuojaperiaatteita, joita ovat henkilötietojen asianmukainen käsittely ja säilytys luottamuksellisesti ja turvallisesti, ennalta kerrottuun tarkoitukseen (Tietosuojavaltuutetun toimisto, 22.10.2023). Tietoja säilytettiin siten, ettei henkilötietoja ollut tunnistettavissa ja tietoa kerättiin vain tarpeellinen määrä tämän tutkimuksen tarkoitukseen nähden (Tietosuojavaltuutetun toimisto, 22.10.2023) Tämä toteutui tutkimuksessa siten, että aineiston säilytykselle tehtiin tarkka aineistohallintasuunnitelma ja aineistoa säilytettiin yliopiston suojatulla asemalla, jonne oli pääsy vain tutkijalla. Haastatteluaineiston käsittelylle määrittelin tarkat periaatteet, joista yksi oli aineiston pseudonymisointi heti litteroinnin yhteydessä. Aineistoa säilytettiin pro gradu -tutkielman valmistumiseen asti, jonka jälkeen se anonymisoitiin ja tuhottiin hyvän tieteellisen käytännön (TENK, 2023) mukaisesti.

Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota sen puolueettomuuteen, sillä hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen on noudatettava rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta kaikissa tutkimustyön vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5.3; TENK 2023). Näin ollen minun oli tutkijana kiinnitettävä huomiota omaan suhteeseeni tutkittavaan ilmiöön ja tutkimuksen osallistujiin. Olen itse hyödyntänyt yliopiston tarjoamia yrittäjyysopintoja opintojeni aikana Jyväskylän yliopistossa ja ollut kiinnostunut yrittäjyydestä toimien myös

yliopisto-opintojeni aikana yrittäjänä. Näin ollen kiinnitin erityistä huomiota esimerkiksi yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen puolueettomaan tarkasteluun niin aihetta tarkastellessa kuin tutkimusaineistoa kerätessä ja analysoitaessa.

Tutkimusta tehdessä pyrin tarkastelemaan tutkimusaihetta sivustakatsojan silmin hyvän tieteellisen käytännön tapaan. Tästä syystä koin tärkeäksi toteuttaa haastattelut nimenomaan ryhmähaastatteluina, joissa oma roolini haastattelijana on mahdollisimman pieni. Näin ollen en vahingossakaan ohjannut haastateltavia tiettyyn suuntaan keskustelussa vaan otin enemmänkin sivustaseuraajan roolin haastattelutilanteessa. Kuten Pietilä (2010, s. 179; 2017, s. 113) asian ilmaisee, tutkijan rooli ryhmähaastatteluissa on haastattelijan sijaan pikemminkin keskusteluun ohjaava tai rohkaiseva moderaattori tai fasilitaattori.

Haastatteluihin osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja tutkittaville toimitettiin haastattelukutsujen yhteydessä tutkimuksen tiedote (liite 2), josta selvisi jo etukäteen haastattelun ja tutkimuksen tarkoitus sekä käytännöt. Haastateltavat lukivat haastattelua ennen tietosuojailmoituksen (liite 3) ja allekirjoittivat osallistumissuostumuksen (liite 4).

Tutkijana tehtävänäni oli kuvata opiskelijoiden puheessa ja kielessä rakentuvaa sosiaalista todellisuutta, mutta myös suhtautua ymmärtäen ja reflektiivisesti omaan positiooni, kielenkäyttöni ja siihen, miten myös itse luon tutkijana sosiaalista todellisuutta niin tutkimuksellisten valintojeni kuin tutkimustulosteni avulla (Juhila, 2002, s. 201). Kiinnostukseni ei ollut tutkittavien puheen tuoton intentiot eli pyrkimykset tai pään sisäiset mietteet vaan se, miten tutkittavien puhe ja yrittäjyydelle antamat merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa (Jokinen, 2016, s. 258–259) ja millaisia kielellisiä valintoja tutkittavat tekevät diskursseissaan (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 101). Kaikki selonteot ja puheenvuorot nähtiin sosiaalisesti rakentuneina ja näin ollen myös minun tutkijana täytyi kiinnittää huomiota omien tulkintojen kontekstisidonnaisuuteen (Jokinen, 2016, s. 258–259).

Lisäksi kiinnitin analyysissä huomiota siihen, että käsillä ollut vuorovaikutustilanne eli tutkimushaastattelu saattoi vaikuttaa opiskelijoiden tekemiin kielellisiin valintoihin (Suoninen, 2016, s. 314). Vaikka tarkoituksena ei

ollut tarkastella haastateltavien vuorovaikutuksen rakentumista, on tärkeää muistaa, että erilaisten sanastojen ja diskurssien käyttö saattaa vaihdella haastateltavilla vuorovaikutustilanteen mukaan (Suoninen, 2016, s. 319), sillä kielellisiin valintoihin vaikuttavat esimerkiksi tilanteen muut kielenkäyttäjät, konteksti ja normit, jotka kumpuavat niin ympäröivästä kontekstista ja tässä tapauksessa esimerkiksi instituutiosta eli yliopistomaailmasta (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 22, 25, 51).

4 TULOKSET

4.1 Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen saamat merkitykset

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää millaisia diskursseja yliopisto-opiskelijat tuottavat yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta ja millaisia merkityksiä nämä käsitteet saavat.

4.1.1 Yrittäjyys moniulotteisena käsitteenä

Yrittäjyys sai käsitteenä ja ilmiönä monenlaisia merkityksiä yliopisto-opiskelijoiden tuottamissa diskursseissa. Nämä yrittäjyyden merkitykset koottiin yrittäjyyden erilaisiin ulottuvuuksiin. Opiskelijoiden yrittäjyyteen liittyvissä selonteoissa toistui diskurssit kestävydestä, yrittäjyyden kaksijakoisuudesta ja yrittäjyyden kuormittavuudesta.

Kestävyys. Yrittäjyyteen liitettiin opiskelijoiden diskursseissa monia kestävyteen liittyviä näkökulmia. Kestävyden diskurssissa toistuivat innovatiivisuuden merkitys, yrittäjyyden taloudellinen näkökulma ja kannanotot jatkuvaan yritystoiminnan kasvattamiseen. Innovatiivisuuden merkitystä puntaroitiin toistuvasti ja jopa yksimielisesti muun muassa siitä näkökulmasta, ettei yrittäjän tarvitse keksiä aina uutta tuotetta tai palvelua. Opiskelijoiden diskursseissa voitiin näin ollen nähdä arvostus kestäväää ajattelua kohtaan esimerkiksi siten, että nähtiin jo olemassa olevien tuotteiden ja palveluiden arvo. Yksi opiskelija kiteytti puheenvuorossaan: ”Ei sen aina tarvitse olla jotain uutta ja mullistavaa” ja samankaltaisia ajatuksia esiintyi myös muissa puheenvuoroissa. Eräs opiskelija pohti myös sitä, mitä uudelta yrittäjältä usein odotetaan: ”Toiki on - - semmonen ajatus, mikä tulee ekana mieleen, et pitää olla joku uus [innovaatio], vaikkei ees tarviikkaan.” Lisäksi diskursseissa korostui menestyksen mahdollisuus jo olemassa olevilla resursseilla, kuten eräs opiskelija asiaa avasi: ”Ei sen palvelunkaan välttämättä tarvi olla mitenkään uudenlainen, et jos sille on - - kysyntää nii - - miksi ei tavallaan täytä sitä kysyntätyhjiötä.”

Kestävyyden diskurssi tuli opiskelijoiden puheessa esiin myös yrittäjyyden taloudellisia riskejä ja niiden hallintaa pohtivissa selonteoissa. Kestävyysdiskurssissa yrittäjyyden riskeistä toistui opiskelijoiden puheessa etenkin taloudellinen näkökulma: "Ensimmäisenä tulee mieleen just ne taloudelliset riskit." Lisäksi pohdittiin elämäntilanteen merkitystä taloudellisiin riskeihin: "Elämäntilanne on aika tärkeä niinku siinä, et minkälainen se taloudellinen riski niinku on." Myös yrittäjyyden riskien hallintaa pohdittiin esimerkiksi vertaamalla yrittäjyyttä palkkatyöhön: "Ois varmaan niinku taloudellisesti helpompaa ja turvallisempaa olla vaan niinku palkkatöissä." Toisaalta erään opiskelijan selonteossa näkyi myös riskinoton mahdollisuudet: "Yrittäjyydessä on isot riskit, mut siinä voi olla myös isot voitot eri tavalla kuin palkkatyössä."

Kestävyyden diskurssissa korostettiin yrittäjyyden taloudellisiin näkökulmiin liittyen myös jatkuvan kehittämisen tarpeellisuutta. Opiskelijoiden selonteoissa toistui ajatus siitä, ettei yritystoiminnan kasvattaminen ole aina mahdollista tai tavoiteltavaa, ja että liiketoiminnan ylläpitäminen voi olla tarpeeksi hyvä tavoite yrittäjyydelle: " - - jos se on muuten kannattava yritys, niin kyl mun mielestä on ok välillä vähän höllää ja pysyy samal tasol." Selonteoissa korostui myös yrittäjän kyky toimia kannattavasti ilman jatkuvaa kasvua, eli kestävästi: " - - musta on myös ihan hyvä tavote se, että jos yrittämisellä saa niinku turvattua itelleen niinku riittävän toimeentulon."

Yrittäjyyden kaksijakoisuus. Yliopisto-opiskelijoiden diskurssissa yrittäjyyden kaksijakoisuudesta toistui yrittäjyyden vapautta ja vastuuta puntaroivat selonteot sekä yrittäjäksi lähtemisen lähtökohtia pohtivat selonteot, joissa nousi erityisesti esiin autonomisuuden näkökulmat päätöksessä lähteä yrittäjäksi. Vapautta ja vastuuta puntaroitiin etenkin vertailemalla palkkatyötä yrittäjyyteen: "On se itsenäisempää kuin se, että mä olisin jonkun niinkun palkkalistoilla." Ajatukset yrittäjyyden vapauden suhteesta vastuuseen toistui monissa opiskelijoiden selonteoissa: "Vapauden ja vastuun määrä on niinku ehkä jotenki isompaa kuin - - palkkatyössä."

Kaksijakoisuuden diskurssi korostui opiskelijoiden selonteoissa myös silloin, kun he pohtivat yrittäjäksi lähtemisen lähtökohtia. Selonteoissa toistui ajatukset yrittäjyyteen lähtemisen valinnoista, joissa pohdittiin autonomiaa. Valinnan lähteenä yrittäjäksi ajateltiin olevan joko omasta tahdosta ja kiinnostuksesta lähtöisin: ”Jos rupee yrittäjäksi, niin se on sitä työtä mitä oikeesti haluaakin tehdä, et siihen ei ehkä lähdetä ihan silleen muuten vaan”, tai muiden vaikutuksesta eli sosiaalisesta paineesta ja ympäristön ulkoisista vaatimuksista lähtöisin: ”Parturit tai hierojathan - - on lähtökohtaisesti melkein kaikki yrittäjiä - - niin se [yrittäjäksi lähteminen] vähän niinku pakotetaan.”

Yrittäjyyden kuormittavuus. Yrittäjyyteen liitettiin vahvasti myös erilaisia kuormitustekijöitä, joita ilmensivät hyvinvointiin, tuen merkitykseen, joustavuuden vaatimukseen, epävarmuustekijöihin ja vaativuuteen liittyvät selonteot. Etenkin henkiseen hyvinvointiin liittyvät kuormitustekijät ilmenivät opiskelijoiden puheessa muun muassa huolenaiheina, pelkoina ja pärjäämiseen liittyvinä selontekoina. Eräs opiskelija kuvasi yrittäjyyttä näin: ”Yrittäjyydestä on semmonen kauhee kuva et jengi vaan menee johonki burnoutti.” Tässä yksittäisessä selonteossa voidaan nähdä, että yrittäjyys saa merkityksen henkisesti kuormittavana tapana tehdä työtä. Lisäksi toinen opiskelija kertoi, että ”Kaikki [oman suvun yrittäjät] on selvinny hengissä ja näin.” Myös tässä selonteossa korostui diskurssi yrittäjyyden kuormittavuudessa opiskelijan käyttäessä sanaparia *selviytyä hengissä*. Lisäksi pohdittiin omaa jaksamista ja pärjäämistä yrittäjänä: ”Oisko se [yrittäjyys] silleen henkisestikään niinku kuinka silleen kannattavaa”, pohti yksi opiskelijoista. Myös joustavuuden vaatimus ja yrittäjyyden epävarmuus näyttäytyi henkiseen hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä: ” [Yrittäjyys vaatii] epävarmuuden sietämistä, kun sit jos ois säännöllinen palkkatyö kaheksasta neljään, niin se on aika ennakoitavaa.”

Myös tuen merkitys korostui diskurssissa yrittäjyyden kuormittavuudesta. Opiskelijoiden selonteoissa korostui tarve jakaa vastuuta, saada apua muilta ja tehdä yhteistyötä muiden kanssa. Esimerkiksi yksin jääminen pelotti opiskelijoita: ”Jää vähän yksin niiden kaikkien vastuiden kanssa.” Yhteistyön merkitys korostui, sillä opiskelijoiden puheessa toistui kannustavatkin selonteot

siitä, miten muilta voi saada apua: ”Aina on joku ihminen, jolta sä voit kysyä. Sun ei tarvi yksin niinku kamppailla.” Lisäksi tässä yksittäisessä selonteossa käytettiin myös verbiä *kamppailla*, joka korostaa yrittäjyyden kuormittavuutta. Eräs opiskelija kommentoi yhteistyön merkitystä myös näin: ”Eihän sun tarvi yrittäjänäkään olla yksin. Sä voit muitten yrittäjien kanssa tehdä yhteistyötä.”

Yhtenä yrittäjyyden kuormitustekijänä tuotiin toistuvasti esiin myös yrittäjyyden vaativuus. Yrittäjyys nähtiin opiskelijoiden selonteoissa kovana ja työläämpänä työnä palkkatyöhön nähden ja sen haasteellisuutta korostettiin etenkin yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta: ”Pitää ehkä laittaa itensä enemmän likoon ja silleen niinku panostaa - - sen tän hetkisen arjen siihen [yrittäjyyteen]” ja ”[Yrittäjyys] vaatii semmosta kokonaisvaltaisempaa omistautumista”. Selonteoissa toistuneet sanavalinnat *vaativa* ja *rankka* ilmentävät yrittäjyyden kuormittavuuden diskurssia. Lisäksi yrittäjyyden nähtiin vaativan enemmän epävarmuuden sietoa ja joustavuutta verraten palkkatyöhön.

4.1.2 Yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen yliopistossa

Opiskelijoiden puheessa esiintyi tulosten mukaan monenlaisia diskursseja liittyen yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen yliopistossa. Diskursseissa korostui muun muassa erilaiset näkökulmat yliopistokoulutuksesta yrittäjyysvalmiuksien tuottajana tai mahdollistajana. Lisäksi opiskelijat ottivat diskursseissa kantaa yrittäjyyskoulutuksen toteuttamiseen ja siihen, pitäisikö yrittäjyyskoulutuksen olla korkeakoulussa pakollista vai vapaaehtoista.

Yliopistokoulutus yrittäjyysvalmiuksien mahdollistajana. Opiskelijoiden diskursseissa korostui erilaiset näkemykset yliopistokoulutuksen roolista yrittäjyysvalmiuksien mahdollistajana. Yliopistokoulutus näyttäytyi toistuvasti liian teoreettisena, eikä omien opintojen pohjalta yrittäjäksi lähteminen tuntunut opiskelijoista luontevalta.

”- - Sit mennään tosi tonne niinku jotenki teoreettiseen ja akateemiseen maailmaan siellä mejän tutkinnossa kyllä että, et jotenki emmä osaa nähdä että mä voisin valmistuttua toimia ehkä yrittäjänä.”

Toisaalta diskurssissa tuotiin kuitenkin esiin myös yliopistokoulutuksen antamia yrittäjyysvalmiuksia. Yliopistokoulutus nähtiin opiskelijoiden selonteoissa toistuvasti yleisiä työelämävalmiuksia parantavana tekijänä, joihin kuuluivat myös monet yrittäjyyteen liittyvät taidot. Koulutuksen nähtiin vaikuttavan muun muassa ajattelukykyyn, tiedonhankintataitoihin, sosiaalisiin taitoihin, projektityöskentelytaitoihin, joustavuuteen ja vastuunkantoon. Näiden taitojen ajateltiin liittyvän nimenomaan yrittäjyysvalmiuksiin, joita yliopistokoulutus voi tarjota.

”Mä uskon että meidän koulutus antaa kyl tosi paljon semmosii niinkun valmiuksia. On kehittäny paljon ajattelua ja tiedonhakukyvykkyyttä ja niinkun paljon semmosia asioita mitä myös yrittäjänä tarvii ja myös semmosta -- vastuunottamista omasta tekemisestä ja aikatauluttamista ja priorisointia.”

Opiskelijoiden selonteoissa toistui kuitenkin myös ajatus siitä, että yliopistokoulutuksen tulisi kehittää entistä enemmän käytännön työelämä- ja yrittäjyystaitoja. Tämä liittyi muun muassa epävarmuuteen ajatellessa yrittäjyyttä mahdollisena uravaihtoehtona: ”Jos mietin noita - - opintoja, niin olihan ne aika teoreettisia, että en todellakaan lähtis [yrittäjäksi]. Koen, että en saanu mitään käytännön taitoja.”

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen yliopistokontekstissa.

Opiskelijoiden selonteoista voitiin havaita myös diskurssi liittyen yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen yliopistokontekstissa. Diskurssissa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisesta opiskelijat puntaroivat yrittäjyyskasvatuksen pakollisuutta ja vapaaehtoisuutta sekä pohtivat yrittäjyysmahdollisuuksien tarjoamista kaikille. Huomionarvoista oli, että opiskelijat alkoivat keskustelussaan puhua yrittäjyyskasvatuksesta kahtiajakoisesti joko *pakollisena* tai *vapaaehtoisena* osana opetussuunnitelmaa. Yrittäjyyskasvatuksen pakollisuudessa nähtiin sekä positiivisia että negatiivisia puolia. Positiivisia puolia korostavissa selonteoissa toistui kuitenkin alakohtaisuuden merkitys ja yrittäjyyskasvatuksen ajateltiin sopivan pakolliseksi vain tietyille aloille: ”Mä tavallaan ymmärrän, et joillekin aloille se pakollisuus voi olla - - tarkoituksenmukaista, et sit saadaan sovellettua niitä yrittäjyysopintoja jotenkin sille alalle sopivaksi.” Vaikka pakollisuutta pidettiin lähtökohtaisesti

epätoivottuna, voitiin se sallia esimerkiksi sillä perusteella, että se toisi yliopistokoulutukseen lisää käytännön työelämätaitoja.

”Jos vaikka jostain syystä nyt haluttaisi että ois pakollisia yrittäjyyskursseja kaikille aloille, - - niin tavallaan seki, että ne ei välttämättä myöskään oo pelkästään yrittäjyyteen valmentavia vaan tavallaan - - vaikka se, et miten johonki ihan palkkatyöhönki hakee, - - et miten mä työhakemuskirjeessä myyn omaa osaamistani tällä alalla. - - että se on ihan toisaalta hyödyllistä tietoa vaikkei yritystä perustaiskaan.”

Pakollisen yrittäjyyskasvatuksen positiiviset puolet jäivät kuitenkin opiskelijoiden selonteoissa negatiivisten puolien varjoon. Selonteoissa korostui etenkin autonomian tärkeys omien opintojen suunnitteluun liittyen ja vapauden merkitys yliopisto-opinnoissa. Pakollisia yrittäjyysopintoja pidettiin lisäksi epämotivoivina ja epärelevantteina useimmille koulutusaloille. Sen sijaan vapaaehtoisia yrittäjyysopintoja pidettiin tärkeinä ja niitä toivottiin tarjottavan sellaisille, joita aihe kiinnostaisi. Yrittäjyyskasvatus nähtiin siis pakollisuutta ja vapaaehtoisuutta puntaroivissa selonteoissa tärkeänä osana yliopistokoulutusta, kunhan opiskelijan autonomian tarve toteutuu ja opiskelijoille annetaan mahdollisuus valita yrittäjyysopinnot vapaaehtoisesti osaksi opintoja.

Yrittäjyyskasvatus nähtiin kuitenkin asiana, jota tulisi tarjota kaikille. Opiskelijoiden selonteoissa korostui, että mahdollisuudet ryhtyä yrittäjäksi tulisi esitellä jollain tavalla kaikille opiskelijoille alasta riippumatta.

”Kyl se toisaalta voi olla ihan hyvä, et tavallaan se (yrittäjyysopinnot) herättelee siihen et niin, että me voidaan myös ryhtyä yrittäjiksi, et jos se jollain tavalla tulee niinku ilmi semmosillakin aloilla opinnoissa, joissa niinku ei lähtökohtaisesti ehkä ruveta yrittäjäksi.”

”Ei sitä silti tarvi niinku olla mitenkään niinku kahtakymmentäviittä noppaa pakollisena, mutta ehkä just se et jollain tavalla tulee ilmi et semmonenki on mahdollista.”

Huomionarvoista oli, että opiskelijat toivat keskustellessaan esiin myös mahdollisia tapoja toteuttaa yrittäjyyskasvatusta yliopistossa käytännössä: ”Se että tarjottais semmonen vähän niinku messutyylisiin, et okei mitä kaikkea yrityksiä sun omalta alalta on.”

Opiskelijat tuottivat yliopiston yrittäjyyskasvatukseen liittyen myös erilaisia diskursseja yrittäjyyden edellytyksistä, kokemuksen ja koulutuksen näkökulmista ja oppimis- ja kehittymismyönteisestä ilmapiiristä.

Kokemus ja koulutus. Kokemuksen ja koulutuksen välistä suhdetta käsiteltiin opiskelijoiden diskursseissa kahdesta eri näkökulmasta. Toisessa diskurssissa korostettiin sitä, ettei kokemuksella ole niin suurta merkitystä yrittäjyydessä tai yrittäjäksi lähtemisessä: ”Eihän sitä kokemusta voi saada ellei niinku jostain lähe silleen yrittää.” Opiskelijoiden tuottamissa selonteoissa toistui näkemys siitä, että kokemus on jotain sellaista, joka kertyy vasta, kun ryhtyy yrittäjäksi ja tästä syystä sen merkitys yrittäjyyden alkutaipaleella nähtiin pienempänä.

Toisaalta selonteoissa taas korostettiin sitä, että yrittäjyys olisi saavutettavissa nimenomaan koulutuksen avulla. Tässä diskurssissa toistui ajatus siitä, että kouluttautumalla voi saada käytännön yrittäjyysvalmiuksia: ”Jos sul on semmonen palo siihen ja sä haluat kouluttautua ja jaksat kouluttautua, niin ihan varmasti pärjät silleen niinku hyvin yritysmaailmassa.” Lisäksi korostui oppimismyönteisyys ja rohkeus lähteä kokeilemaan yrittäjyyttä koulutuksesta saatujen taitojen pohjalta, kuten opiskelijat asiaa avasivat: ”Totta kai siihen [yrittäjyyteen] voi kouluttautua ja oppia sitä niinku. Sehän on pelkkää oppimista tyyliin koko ajan ainaki alkuvaiheessa” ja ”Ehkä se on just enempi siitä kiinni, et miten yksilöt uskaltaa ja lähtee kokeilemaan ja muuta”.

Oppimis- ja kehittymismyönteinen ilmapiiri. Opiskelijoiden tuottamissa selonteoissa toistui siis myös oppimis- ja kehittymismyönteinen ilmapiiri yrittäjyyden edellytyksenä. Tähän liittyi avoimuus oppimiselle ja epätäydellisyydelle, asenneilmapiirin merkitys ja yrittäjyyden saavutettavuus koulutuksen avulla. Avoimuus oppimiselle ja epätäydellisyydelle korostui puhuttaessa etenkin opiskelijoiden omista lähtökohdista ryhtyä yrittäjäksi. Huomionarvoista oli, että opiskelijoiden puheissa toistui me-henki, kun he kertoivat ajatuksistaan: ”Ei meistä kukaan oo, etenki tämmösellä tosi hähmäisellä alalla, niin ei meistä kukaan oo ikinä siinä pisteessä, että nyt minulla ei ole enää opittavaa ja nyt olen täydellinen.”

”Must tuntuu että aika moni yritys ois jääny perustamatta, jos niinkun ois ajateltu silleen ”mut ku en tiedä tästä mitään” tai ”ei mulla mitään kokemusta oo, että en mä uskalla lähtee” et aika moni nimenomaan lähtee nollasta.”

Lisäksi diskurssissa toistui asenneilmapiirin merkitys, johon liittyen vertailtiin yllättävällä tavalla esimerkiksi Suomea Yhdysvaltoihin:

”Suomessa on kyllä tosi tommonen - - asenneilmapiiri yrittäjyydestä, et täytyy olla jotain kokemusta - - et ei ehkä vältti uskalleta lähteä yrittää sen takia jos ei oo kokemusta ja sit no vaik jossain Jenkeis voi olla tosi sillee, et kannustetaan siihen yrittäjyyteen vaik ei olis kokemusta. - - et se on silleen jännä et just ne mielikuvat siitä yrittäjyydestä kyllä vaikuttaa, - -”

Oppimis- ja kehittymismyönteisen ilmapiirin diskurssi näkyi myös opiskelijoiden selonteissa yrittäjyyden saavutettavuudesta koulutuksen avulla. Yrittäjyyteen liitettiin sellaisia ominaisuuksia, joita voidaan kyllä hankkia koulutuksella - jos vain oppimiseen suhtautuisi avoimesti ja motivoituneesti. Tämä näkyi jo aiemmin esitellyissä aineistolainauksissa, joissa opiskelijat puhuivat yrittäjyyden *palosta* ja siitä, että yrittäjyys vaatii jatkuvaa oppimista ja *tietyntaista kouluttautumista* ja uskalluksesta lähteä kokeilemaan yrittäjyyttä.

4.2 Yrittäjyys uravaihtoehtona

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää millaisia merkityksiä yrittäjyys tulevaisuuden uravaihtoehtona saa yliopisto-opiskelijoiden diskurssissa. Yrittäjyys uravaihtoehtona näyttäytyi opiskelijoiden tuottamissa selonteissa selkeästi kahdenlaisina diskurssina: yrittäjyys nähtiin sekä vieraana ja epämieluisana vaihtoehtona, mutta toisaalta se nähtiin myös yhtenä tulevaisuuden mahdollisuutena. Lisäksi yrittäjyysvalmiuksiin liittyvissä selonteissa korostui diskurssit yrittäjyydestä itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa.

Yrittäjyys vieraana ja epämieluisana vaihtoehtona. Opiskelijoiden diskurssi yrittäjyydestä vieraana tai epämieluisana uravaihtoehtona sisälsi epävarmuutta omiin yrittäjyysvalmiuksiin liittyen, negatiivisia mielikuvia yrittäjyydestä ja lisäksi omaa alaa ei nähty yrittäjyyteen sopivana, mikä koettiin epävarmuustekijänä. Epävarmuuteen liitettiin toistuvasti myös se, että yrittäjyys nähtiin tuntemattomana ja epäselvänä urapolkuna, johon ei ollut saanut elämän aikana riittävästi ohjausta tai koulutusta, jotta siihen voisi ryhtyä. Epävarmuutta aiheutti myös oman taustan sopimattomuus yrittäjyyteen: ”Jotenki ku ei oo omas

perhees yrittäji, nii sit sitä ei ehkä oo jotenki tottunu aattelee silleen, et se olis välttämättä mahdollisuus itelle.” Lisäksi opiskelijoiden puheessa toistui useasti sanavalinta *vieras*, kun he puhuivat yrittäjyydestä uravaihtoehtona.

Negatiiviset mielikuvat yrittäjyydestä liittyivät esimerkiksi siihen, ettei yrittäjyyttä nähty itselle luontaisena vaihtoehtona tai siinä nähtiin riskejä. Itselle sopimattomuutta perusteltiin muun muassa *yrittäjäorientoituneisuuden* puutteella: ”En oo silleen ehkä kauheen semmonen yrittäjäorientoitunu ihminen ylipäätään.” Opiskelijoiden tuottamissa selonteoissa toistui lisäksi ajatus siitä, että yrittäjäksi ei *uskallettaisi* lähteä, mikä viittaa siihen, että yrittäjyys nähtiin pelottavana ja riskialttiina uravaihtoehtona.

Oman alan sopimattomuus oli toistuva tekijä opiskelijoiden selonteoissa, mikä viittasi myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokseen siitä, että koulutuksella koettiin olevan merkitystä yrittäjyysvalmiuksien kehittymiseen ja näin ollen sen koettiin olevan myös yrittäjyyden edellytys.

”Tosi vaikee ois kuvitella ittee niinku lähtee tomloseen niinku riskin perään, mut sit kans myös se oma ala - - ei tähän oikeestaan kuulu millään tavalla yrittäjyys - - nii siinäki mielessä ehkä silleen niinku vieras juttu itelle.”

Yrittäjyys mahdollisuutena. Toisaalta yrittäjyys nähtiin sen mahdollisuuksia korostavassa diskurssissa yhtenä mahdollisena vaihtoehtona työuralle. Yrittäjyys näyttäytyi myös mahdollisuutena oppia ja kehittyä ja laajentaa työuravaihtoehtoja.

Yrittäjyydessä nähtiin muun muassa olevan sellaisia ominaisuuksia, jotka mahdollistaisivat esimerkiksi palkkatyöhön verraten erilaisia asioita: ”Se [yrittäjyys] voi mahdollistaa sellasta, mitä semmoset ehkä jotkut vähän kankeemmat isommat työnantajat ei ehkä ihan kauheen helposti mahdollista”. Yrittäjyyden ajateltiin mahdollistavan esimerkiksi sen, että voisi tehdä työkseen ”sitä mitä mä oikeesti haluan tehdä”. Eräs opiskelija kuvasi myös hyvin sitä, miten yrittäjyys voi avata erilaisia vaihtoehtoja perinteiselle työuralle: ”Ehkä enemmän näkee vaihtoehtoja [työuralle], jos tavallaan voi vaan päättää, että nyt mä perustan yrityksen tälle alalle ja kokeilen toimisko tää mulla.” Lisäksi opiskelijoiden selonteoissa toistui ajatus siitä, ettei yrittäjyyttä mahdollisena

uravaihtoehtona haluttu sulkea pois, vaikka se ei olisikaan tällä hetkellä haaveena.

Yrittäjyys itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa. Yrittäjyyttä tulevaisuuden uravaihtoehtona tarkasteltiin opiskelijoiden tuottamissa selonteoissa myös omien yrittäjyysvalmiuksien teeman kautta, jossa toistuivat näkemykset yrittäjyydestä itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa. Itsensä kehittämistä ja jatkuvaa oppimista korostavassa diskurssissa nähtiin, että yrittäjäksi ryhtyminen vaatii halua kehittyä ja oppia jatkuvasti niin yrittäjyyden aikana kuin ennen yrittäjyyttäkin esimerkiksi työelämässä. Toisaalta yrittäjyys nähtiin myös mahdollisuutena kehittää itseään ja osaamistaan. Yrittäjyyttä kuvailtiin muun muassa näin: "Et sit pitäis vaan jotenkin olla tosi avoin sille että, että niin, kun en osaa vielä kaikkea, mutta et voin tässä niinkun oppia". Opiskelijoiden selonteoissa toistui ajatus, että yrittäjänä toimiminen on jatkuvaa oppimista ja itsensä kehittämistä.

"Ei tarvitse olla niinku valmis ja jotenkin, et nyt en voi tästä enää kehittyä, nyt voin lähteä yrittäjäksi, vaan et sitä voi kehittää itseensä myös siinä."

Opiskelijoiden tuottamissa selonteoissa näkyi myös toistuvasti ajatus siitä, että ennen yrittäjäksi ryhtymistä pitäisi kerryttää työkokemusta alalta.

"Jos hetken ois jossain töissä ja näin, niin ihan hyvin pystyis lähtee - - moneen eri suuntaan - - mut et kyl mä ehkä itse henkilökohtaisesti kaipaaisin vähän työkokemusta alle."

"Mutta emmä kyllä ehkä uskaltaisi ihan näin niinku tästä kylmiltään valmistumisen jälkeen perustaa (yritystä), et kyl mä sen verran ehkä haluaisin sitä työkokemusta."

Opiskelijoiden selonteoista voitiinkin tulkita, että työkokemuksen kerryttämisen nähtiin tuovan itsevarmuutta omaan tekemiseen ja täten se antaisi enemmän valmiuksia toimia myös yrittäjänä.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella opiskelijoiden tuottamia diskursseja yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta yliopistokontekstissa ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona sekä ymmärtää niitä merkityksiä, joita nämä käsitteet saavat ja miten ne rakentuvat opiskelijoiden puheessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda uutta tietoa hyödynnettäväksi yliopistokoulutuksen ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen. Seuraavaksi tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia tarkastellaan tutkimuskysymysten ja aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa.

Tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään opiskelijoiden tuottamia diskursseja liittyen yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen ja niiden saamia merkityksiä. Tutkimus osoitti, että yliopisto-opiskelijat näkevät yrittäjyyden moniulotteisena ilmiönä, jota ilmensivät diskurssit yrittäjyyden kestävydestä, yrittäjyyden kaksijakoisuudesta ja yrittäjyyden kuormittavuudesta. Opiskelijoiden tuottamissa diskursseissa korostui kestävä ajattelu yrittäjyydestä, jossa toistui muun muassa näkemys siitä, että yritystoiminta voi olla kannattavaa ilman jatkuvaa kasvattamista. Opiskelijat näkivät kestävyuden merkityksen etenkin hyvinvoinnin näkökulmasta ja arvottivat hyvinvoinnin taloudellisia arvoja korkeammalle.

Yrittäjyyden kaksijakoisuus ilmeni opiskelijoiden tuottamissa diskursseissa esimerkiksi palkkatyön ja yrittäjyyden vertailuna, johon liittyi etenkin vapauden ja vastuun vertailu suhteessa joko palkkatyöhön tai yrittäjyyteen. Yrittäjyys nähtiin itsenäisempänä ja vapaampana, mutta vastuullisempana työnä palkkatyöhön nähden, mikä on linjassa Tonttilan (2001, s. 180; 2010, s. 308) tulosten kanssa, jossa opiskelijat esittivät palkkatyön olevan epäitsenäistä ja työnantajan linjauksien mukaan toimimista. Lisäksi opiskelijat pohtivat diskursseissaan yrittäjäksi lähtemisen lähtökohtia autonomisuuden

näkökulmasta. Päätöksen lähteä yrittäjäksi määrittivät opiskelijoiden diskursseissa joko omat intressit tai ulkoapäin tulevat vaatimukset.

Opiskelijat liittivät yrittäjyyteen sekä riskejä että mahdollisuuksia. Yrittäjyys nähtiin etenkin hyvinvoinnin näkökulmasta kuormittavana, mutta toisaalta se nähtiin myös mahdollisuutena kehittyä ja luoda omannäköistä työuraa. Etenkin palkkatyöhön verraten yrittäminen nähtiin raskaampana, kuten Tonttilankin (2010, s. 308) tutkimuksessa, jossa opiskelijat näkivät yrittäjyyden sisältävän palkkatyöhön verraten enemmän työtä. Yrittäjyyden kuormittavuuteen liittyen opiskelijat korostivat kuitenkin yhteisöllisen tuen merkitystä ja omia yrittäjyysvalmiuksia, joita voitiin kehittää muun muassa koulutuksen avulla.

Yrittäjyys sai käsitteenä siis monia merkityksiä opiskelijoiden diskursseissa. Yrittäjyyden nähtiin vaativan muun muassa joustavuutta ja epävarmuuden sietokykyä, mutta toisaalta se nähtiin vapaana ja itsenäisenä tapana tehdä työtä. Mielenkiintoista oli, että vaikka haastattelun alussa ei avattu ollenkaan, tarkoitetaanko yrittäjyydellä tässä tutkimuksessa sisäistä vai ulkoista yrittäjyyttä, alkoivat opiskelijat automaattisesti puhua yrittäjyydestä ulkoisen, liiketoimintaan liittyvän yrittäjyyden näkökulmasta. Myös Paasion ynnä muiden (2005, s. 31) tutkimuksessa yrittäjyys ymmärrettiin yliopistoissa pääasiassa ulkoisena yrittäjyytenä. Toki on syytä huomioida, että Paasion ynnä muiden tutkimuksesta on kulunut miltei 20 vuotta, jona aikana käsitykset yrittäjyydestä ovat saattaneet yleisesti muuttua.

Yliopistokoulutus sai opiskelijoiden diskursseissa merkityksen yrittäjyysvalmiuksien kehittäjänä. Yliopistokoulutus nähtiin yleisesti liian teoreettisena, mutta toisaalta sen ajateltiin antavan paljon sellaisia taitoja, joita voisi hyödyntää niin yrittäjänä kuin muutenkin työelämässä. Myös yliopiston yrittäjyyskasvatuksella nähtiin merkitys yleisten työelämätaitojen kehittämisessä, mutta yrittäjyysopin nähtiin palvelevan oppimista vain siinä tapauksessa, että opiskelijat saavat autonomisesti suunnitella oman koulutuspolkunsaa. Aiemmat tutkimukset korostavatkin, että yrittäjyyskasvatuksen tulee perustua opiskelijoiden toimijuuden,

itseohjautuvuuden ja vapauden tunteen vahvistamiselle ja sen tulee olla oppijälähtöistä (Römer-Paakkanen, 2007, s. 173; Gibb, 2005, s. 55; Ruuska, 2023, s. 196–199; Boldureanu ym., 2020, s. 22). Lisäksi yrittäjyyskasvatuksen käytännöllisyyteen on vedottu myös indonesialaisessa tutkimuksessa, jossa yliopiston tehtävänä nähtiin opiskelijoiden käytännönläheisempi avustaminen kohti yrittäjyyttä ja *yrittäjä-mindsetin* rakentamisessa (Wardana ym. 2020, s. 6), jolla viitataan yrittäjämäiseen toimintatapaan.

Tutkimus osoittikin, että yrittäjyyskasvatus näyttäytyy yliopisto-opiskelijoille hyvänä tapana kehittää yleiselläkin tasolla omia työelämätaitoja. Vaikka työelämätaidoilla ja yrittäjyystaidoilla onkin nähty olevan yhteneväisyyttä, yrittäjyystaidot on nähty pikemminkin ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvien taitojen kehittämisenä (Patja ym., 2020, s. 62). On kuitenkin huomattu, että moniammatillinen työelämää simuloiva pedagogiikka edistää niin työelämä- kuin yrittäjyystaitojakin (Patja ym., 2020, s. 63).

Koulutuksella nähtiin olevan kokemuksen lisäksi suuri merkitys omiin yrittäjyysvalmiuksiin. Myös esimerkiksi Paasion ynnä muiden (2005, s. 50) tutkimuksessa opiskelijat korostivat osaamisen ja kokemuksen kartuttamisen merkitystä ennen yrittäjäksi ryhtymistä. Lisäksi opiskelijat näkivät yhtenä yrittäjyyden edellytyksenä oppimis- ja kehittymismyönteinen ilmapiirin, joka sisälsi muun muassa avoimuuden oppimiselle ja epätäydellisyydelle ja asenneilmapiirin merkityksen.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla pyrittiin selvittämään opiskelijoiden tuottamia diskursseja yrittäjyydestä uravaihtoehtona. Yrittäjyys näyttäytyi uravaihtoehtona vieraana ja epämieluisana, mutta siinä nähtiin myös mahdollisuuksia etenkin jatkuvan oppimisen ja itsensä kehittämisen näkökulmasta.

Kun yrittäjyys nähtiin vieraana ja epämieluisana uravaihtoehtona, siihen liitettiin epävarmuutta omiin yrittäjyysvalmiuksiin liittyen, negatiivisia mielikuvia yrittäjyydestä ja usein myös oma yliopiston koulutusala nähtiin sopimattomana yrittäjyyteen. Kuten Paasion ynnä muiden (2005, s. 31, 61) mukaan, yrittäjyyttä ei ole perinteisesti liitetty akatemiseen uraan, vaan

yliopistokoulutuksen on nähty valmistavan työvoimaa esimerkiksi julkiselle sektorille tai muille yrityksille. Myöskään Römer-Paakkasen (2007, s. 186–188) tutkimuksessa yliopisto-opiskelijat eivät nähneet omaa koulutustaan sopivana yrittäjyyteen ja näkivät tutkinnon valmistavan pikemminkin tutkijan ammattiin.

Epävarmuus liittyi etenkin siihen, että yrittäjyys tuntui opiskelijoista tuntemattomalta ja epäselvältä urapolulta, johon ei ollut saanut elämän aikana riittävästi ohjausta tai koulutusta, jotta siihen voisi ryhtyä. Myös oma tausta aiheutti epävarmuutta, jos omassa lähipiirissä ei ollut yrittäjiä. Tähän liittyen opiskelija saattoi ajatella, ettei ole tarpeeksi *yrittäjäorientoitunut* ryhtyäkseen yrittäjäksi. Myös negatiiviset mielikuvat yrittäjyydestä vaikuttivat siihen, ettei yrittäjyyttä ajateltu itselle sopivana uravaihtoehtona. Ristimäen (2007, s. 38) mukaan yksilö tekeekin valintansa ryhtyä yrittäjäksi niiden käsitysten pohjalta, joita hänelle on syntynyt yrittäjyydestä esimerkiksi lähipiirin vaikutuksesta, jotka ovat tarjonneet erilaisia kosketuspintoja yrittäjyyteen.

Toisaalta yrittäjyys saatettiin nähdä samaan aikaan mahdollisuutena, johon liitettiin etenkin mahdollisuus oppia ja kehittyä sekä laajentaa omia työuravaihtoehtoja. Yrittäjyyttä uravaihtoehtona ei haluttu sulkea täysin pois, vaikkei se olisikaan tällä hetkellä ollut omana uratavoitteena. Tähän liittyi myös diskurssi yrittäjyydestä itsensä kehittämisen ja jatkuvan oppimisen kontekstissa, mikä sisälsi näkemyksen, että yrittäjyys vaatiikin halua kehittyä ja oppia jatkuvasti. Yrittäjäksi ryhtyminen ja siinä toimiminen nähtiin jatkuvana oppimisena ja itsensä kehittämisenä. Esimerkiksi kokemuksen kerryttäminen ennen yrittäjäksi ryhtymistä nähtiin tärkeänä, sillä se kehittäisi omia valmiuksia toimia yrittäjänä. Tutkimuksen tulos on linjassa Ho'n ynnä muiden (2014, s. 83–88) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan yliopiston kokemuksellisen oppimiseen pohjautuva yrittäjyyskasvatus vaikuttaa opiskelijoiden kokemukseen omasta kyvykkyydestä ja pätevyydestä sekä edistää opiskelijoiden yrittäjyysaktiivisuutta.

Tutkimus antoi uutta näkökulmaa yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen kentälle. Keskeisimpinä tuoreina näkökulmina voidaan nähdä neljä opiskelijoiden tuottamaa diskurssia. Ensinnäkin opiskelijat kokivat, että kestävä

yrittötoiminta on myös hyvinvoinnin näkökulmasta kestävä, eikä vain taloudellisesti kestävä. Toiseksi yliopistokoulutus ja yrittäjyyskasvatus nähtiin opiskelijoiden diskursseissa vahvasti myös yleisiä työelämätaitoja edistävänä. Kolmanneksi opiskelijat näkivät oppimis- ja kehittymismyönteisen ilmapiirin edellytyksenä yrittäjyydelle. He painottivat avoimuutta oppimiselle, epätäydellisyydelle ja korostivat asenneilmapiirin merkitystä. Neljänneksi yrittäjyyden mahdollisuutena nähtiin itsensä kehittäminen ja jatkuva oppiminen. Yrittäjyys nähtiinkin sellaisena työnä, mikä vaatii jatkuvaa halua kehittyä. Nämä tulokset toivat hieman erilaisia näkökulmia yrittäjyyskasvatusta käsitteleviin tutkimuksiin, sillä juuri tällaisia tuloksia ei aiemmissa tutkimuksissa ole saatu. Olikin mielekästä tutkia yrittäjyyttä, yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyttä uravaihtoehtona nimenomaan opiskelijoiden tuottamista diskursseista käsin.

5.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu astuu tärkeään rooliin laadullisen tutkimuksen laatua arvioitaessa. Tutkijana minun oli tarkasteltava kriittisesti omia esitietojani ja käsityksiäni tutkimuksen aiheesta (Aaltio & Puusa, 2020, s. 181–182). Pyrin näin ollen tuomaan omat yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvausta koskevat käsitykseni läpinäkyvästi esiin esimerkiksi perustelemalla selkeästi, miksi valitsin tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen tiettyjä näkökulmia. Lisäksi pyrin perustelemaan omia intressejäni tutkimusaiheen valintaan liittyen. Tutkimusta tehdessäni pyrin tuomaan esiin myös omia taustaoletuksiani esimerkiksi siitä, miten ajattelen tiedon rakentuvan eli millaisiin tieteenfilosofisiin taustaoletuksiin sitoudun (Aaltio & Puusa, 2020, s. 182). Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen tieteenfilosofisena taustaoletuksena kuitenkin myös lisäsi tämän tutkimuksen luotettavuutta: sen mukaan tietoa ei voida nähdä absoluuttisena totuutena, johon ei olisi vaikuttanut myös tutkijan oma kokemusmaailma (Kekäle & Puusa, 2020, s. 46).

Sosiaalinen konstruktionismi tiedon rakentumisen lähtökohtana ohjasi koko tutkimusprosessia antaen tietynlaisen toimintakehyksen tutkimuksen

teolle esimerkiksi analyysimenetelmän valinnassa ja tulosten tulkinnassa. Tämä tieteenfilosofinen suuntaus sopi lähestymistavaksi empiiriselle ryhmähaastatteluissa tuotetulle aineistolle, jossa haastateltavat saivat vapaasti keskustella väittämien herättämistä ajatuksista ja näin rakentaa yhteistä ymmärrystä ja todellisuutta.

Luotettavuutta on tärkeää tarkastella myös valitun analyysimenetelmän näkökulmasta, jossa korostuu etenkin refleksiivisyyden merkitys eli tutkijan oma ymmärrys toiminnastaan sosiaalisesti rakentuneena (Juhila & Suoninen, 2002, s. 251). Diskurssianalyysin käyttäminen tutkimuksessa vaati tutkijana omien tulkintojen konstruktionistisen luonteen ymmärtämistä ja näin ollen myös sen näkyväksi tekemistä, millaisten päättelypolkujen kautta tulkintoihin on päädytty (esim. Jokinen, 2016). Sosiaalisen konstruktionismin tapaan myös tutkijan omat tulkinnat nähdään sosiaalisesti rakentuneina (Juhila & Suoninen, 2002, s. 234). Tästä syystä tämän tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään esimerkiksi käyttämällä aineisto-otteita, joista myös lukija voi tehdä omia tulkintoja ja päätelmiä. Aineiston analyysin vaiheet ja tulkintaketjut pyrittiin esittämään yksityiskohtaisesti, jotta lukija voi arvioida kriittisesti analysoinnin päättelypolkuja.

Lisäksi on hyvä pohtia, miten opiskelijoiden kielenkäyttöön ja sanavalintoihin vaikutti yhdessä rakennettu sen hetkinen todellisuus, jossa opiskelija saattoi käyttää tarkoituksella tai tarkoituksettomasti samaa sanastoa, mitä muutkin tilanteessa olevat haastateltavat käyttävät. Esimerkiksi yrittäjyydestä puhuttaessa opiskelijat käyttivät toistuvasti sanoja *vaativa* ja *rankka*. Toki tämä on osa kieltä sosiaalisena toimintana, jossa kielellisiin valintoihin vaikuttavat mm. muut kielenkäyttäjät ja konteksti (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 25) sekä muiden kielenkäyttäjien peilaaminen (Suoninen, 2002, s. 113).

Ryhmähaastattelun puheenvuorojen ja selontekojen ajateltiin olevan yhteydessä toisiinsa luoden ymmärryksiä edeltävistä puheenvuoroista ja odotuksia tuleville puheenvuoroille (Suoninen, 2016, s. 316). Toisilta peilaaminen saa kielenkäyttäjät omaksumaan jopa huomaamatta yhteisiä diskursiivisia

käytänteitä, jotka taas peilaavat omaa aikaamme ja vuorovaikutustilanteen kontekstia (Suoninen, 2002, s. 113). Haastattelutilanne entuudestaan tuntemattomien keskustelukumppanien kanssa saattoi myös johtaa siihen, että haastateltavat käyttivät selonteoissaan yleisesti kannatettuja, ideologisesti houkuttelevia ja itsestään selvän tuntuisia diskursseja (Suoninen, 2002, s. 27). Muut vuorovaikutuskumppanit voivat osoittaa epäilyä tai kritiikkiä enemmän, jos selonteot poikkeavat heidän mielestään yleisesti kannatetuista diskursseista. (Suoninen, 2002, s. 27.)

Tutkimuksen tulosten kannalta aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelut toimivat hyvin tässä tutkimuksessa, sillä ne antoivat tilaa opiskelijoiden keskustelulle ja yhteisen ymmärryksen luomiselle (Pietilä, 2010, s. 215), mutta haastattelurungon valinta saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin. Haastattelurungon väittämät toimivat kyllä kaikessa provokatiivisuudessaan herättelemään yrittäjyyteen liittyvää keskustelua erilaisista näkökulmista ja tulkintatavoista käsin (Pietilä 2010, s. 216), mutta on kuitenkin huomioitava, että haastattelurungon provokatiiviset väittämät saattoivat myös vahvasti ohjata opiskelijoiden puhetta, joka vaikuttaa suoraan opiskelijoiden tuottamiin diskursseihin.

Tutkimustuloksiin saattoi osaltaan vaikuttaa myös osittain analyysin apuna käytetty haastattelurunko, jonka teemoittelun avulla opiskelijoiden selontekoja lähdettiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla järjestelemään. On huomioitava, että tulosten pääteemat saattoivat osin kummuta haastattelurungon teemoista, joihin väittämät oli jaoteltu. Esimerkiksi haastattelurungon aihe yrittäjyys suhteessa muu työ näyttäytyi vahvasti myös tuloksissa opiskelijoiden tuottamissa diskursseissa liittyen yrittäjyyden kaksijakoisuuteen, jossa vertailtiin esimerkiksi yrittäjyyttä palkkatyöhön.

Tuloksia ja opiskelijoiden diskursseja voidaan tarkastella kriittisesti myös siitä näkökulmasta, miten erilaiset sosiaaliset instituutiot vaikuttavat kielenkäyttäjien selontekoihin (Fairclough, 1999, s. 38). Tämän kriittiseen diskurssianalyysiin pohjautuvan teorian mukaan instituution, jonka tässä tutkimuksessa voidaan ajatella olevan yliopistokonteksti, nähdään niin

rajoittavan, mutta myös helpottavan puhujien sanallista sosiaalista toimintaa tarjoten kehyksen eli kontekstin keskustelulle (Fairclough, 1999, s. 38). Instituution konteksti voi kuitenkin vaikuttaa ideologisesti puhujien selontekoihin, jolloin tietynlainen puhetapa saattaa kummuta instituution normeista ja rajoittaa puhujan diskursseja (Fairclough, 1999, s. 38–39). Onkin mielenkiintoista pohtia, vaikuttivatko yliopistokulttuurin normit ja puhetavat opiskelijoiden tuottamiin diskursseihin. vaikka toisaalta ryhmäkeskustelussa voi olla helpompaa myös asettua instituution asettamia normeja vastaan ja esittää kriittisiä näkemyksiä niin yhteiskunnallisista ilmiöistä, kuin instituution normeistakin (Pietilä, 2010, s. 218).

Tämän tutkimuksen rajoituksena voitiin nähdä haastateltavien opiskelijoiden vaikea tavoitettavuus, mikä vaikutti osaltaan aineiston melko suppeaan kokoon. Lisäksi haastatellut opiskelijat olivat vain kahdesta eri tiedekunnasta. On mielenkiintoista pohtia, miksi juuri kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan sekä humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijat kiinnostuivat osallistumaan haastatteluun, vaikka haastattelukutsuja lähetettiin laajasti kaikkiin eri Jyväskylän yliopiston tiedekuntiin.

5.3 Jatkotutkimusaiheet ja käytännön sovellukset

Tämän tutkimuksen voidaan nähdä antavan uusia näkökulmia yrittäjyyskasvatuksen toteutukselle ja kehittämiselle yliopistossa. On kuitenkin huomioitava, ettei diskurssianalyysin tuloksia voida välttämättä käyttää käytännön neuvojen antamiseen, sillä diskurssianalyttisen tutkimuksen tehtävänä on pikemminkin tuoda esiin ainutkertaista kielellistä toimintaa, jossa ihmiset tutkimustilanteessa toimivat (Juhila & Suoninen, 2002, s. 245). Vaikka tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, voidaan opiskelijoiden diskursseista havaita mielenkiintoisia näkökulmia esimerkiksi siihen, miten etenkin humanistis-yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan opinnoissa voisi tuoda esiin yrittäjyyttä, sillä haastateltavat opiskelijat olivat juuri näiden tiedekuntien opiskelijoita. Näillä koulutusaloilla

kiinnostus yrittäjyyteen on ollut verrattain vähäistä (Neittaanmäki ym., 2017, luku 3), joten tutkimus antoikin arvokasta tietoa etenkin näiden tiedekuntien opiskelijoiden ajatuksista koskien yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta.

Tutkimuksen pohjalta voidaankin ehdottaa, että yliopiston yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä otetaan entistä enemmän huomioon oppijälähtöisyys (vrt. Ruuska, 2023, s. 196–199) niin koulutuspolun suunnittelussa, kuin ylipäätään opetuksessa huomioiden opiskelijoiden omat tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Yrittäjyysmahdollisuudet tulisi kuitenkin esitellä kaikille, jotta kiinnostus yrittäjyyteen voisi herätä ja yrittäjyys näyttäytyisi myös omaan koulutusalaan sopivana vaihtoehtona. Asenneilmapiiriin yliopiston sisällä liittyen yrittäjyyteen pitäisi kiinnittää huomiota, sillä negatiivinen kuva ja käsitys yrittäjyydestä vaikuttaa opiskelijoiden haluun lähteä yrittäjäksi (vrt. Ristimäki, 2007; Paasio, 2005; Römer-Paakkanen, 2007).

Jatkotutkimusaiheeksi voidaan tämän tutkimuksen pohjalta esittää laajempaa, kaikkia yliopiston tiedekuntia koskevaa katsausta opiskelijoiden diskursseihin yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona. Tutkimusta voisi laajentaa myös muihin Suomen yliopistoihin. Näin saataisiin tarkasteltua laajemmin opiskelijoiden tuottamia diskursseja ja tuloksia voisi verrata esimerkiksi siihen, miten opiskelijat ovat omaksuneet uusliberalistisen koulutustavoitteen. Tämä olisi erityisen mielenkiintoista etenkin siitä näkökulmasta, että suurin osa juuri nyt opiskelevista korkeakouluopiskelijoista on koko koulutaipaleensa ajan saanut yrittäjyyskasvatusta jokaisella koulutusasteella peruskoulusta korkeakoulutukseen.

LÄHTEET

- Aaltio, I. (2007). Yrittäjyyden uudet identiteetit talouselämän muuttuvassa toimintaympäristössä – Koulutuksellisia näkökohtia. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (s. 62–77). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 169–188). Gaudeamus.
- Boldureanu, G., Ionescu, A. M., Bercu, A-M., Bedrule-Grigoruta, M. V. & Boldureanu, D. (2020). Entrepreneurship Education through Successful Entrepreneurial Models in Higher Education Institutions. *Sustainability* 2020, 12(3), 1267. <https://doi.org/10.3390/su12031267>
- Blomberg, A. (2019). Luova autonomia ja autonominen luovuus – kriittinen katsaus niiden muotoihin ja merkityksiin. Teoksessa K. Collin & S. Lemmetty (toim.), *Siedätystä johtamisallergiaan! Vastuullinen johtajuus itseohjautuvuuden ja luovuuden tukena työelämässä* (s. 145-168). Edita Helsinki.
- Elinkeinoelämän keskusliitto. (20.9.2022). Miksi yritykset ovat tärkeitä kansantaloudessa? <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/miksi-yritykset-ovat-tarkeitä-kansantaloudessa/>
- Fairclough, N. (1999). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Gibb, A. (2005). The future of entrepreneurship education – Determining the basis for coherent policy and practice? Teoksessa P. Kyrö & C. Carrier, *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context* (s. 44–67). Entrepreneurship Education Series 2/2005, Hämeenlinna.
- Ho, Y-P., Low, P-C. & Wong, P-K. (2014). Do university entrepreneurship programs influence students' entrepreneurial behavior? An empirical analysis of university students in Singapore. Teoksessa D. F. Kuratko, S. Hoskinson & G. Libecap, *Innovative Pathways for University*

- Entrepreneurship in the 21st Century* (s. 65 – 88). Emerald Publishing Limited.
- Humalamäki, A. (10.1.2022). Helsingin yliopisto tekee merkittäviä panostuksia innovaatiotoimintaan ja yrittäjyyteen. Helsingin yliopisto.
- Huovinen, J. (2007). *Akateemisten yrittäjyyshalukkuus ja yrittäjyyden edistäminen Kuopion yliopistossa*. Kuopion yliopisto: Tutkimuksia ja selvityksiä 21/2007.
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus: Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Jyväskylän yliopisto.
- Itä-Suomen yliopisto. (5.9.2022). *Yrittäjyysopinnot ja -palvelut*.
<https://kamu.uef.fi/tietopankki/urasuunnittelu-ja-työnhaku/yrittajyysopinnot-ja-palvelut/>
- Jokinen, A. (2016). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi – Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (s. 249 – 266). Vastapaino.
- Juhila, K. (2002). Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 201 – 232). Vastapaino.
- Juhila, K & Suoninen, E. (2002). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 233 – 252). Vastapaino.
- Jyväskylän yliopisto. (4.11.2022.). Yrittäjyysportaali.
<https://www.jyu.fi/fi/yhteistyö/yrittäjyys>
- Jyväskylän yliopisto. (27.1.2023). Kurssit ja valmennus.
<https://www.jyu.fi/fi/yhteistyö/yrittäjyys/opiskelijalle/kurssit-ja-valmennus/yrittäjyys>
- Kekäle, J. & Puusa, A. (2020). Tiedesodat. Realisinen ja konstruktionistinen maailmankäsitys. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 41 – 56). Gaudeamus.
- Keskitalo-Foley, S., Komulainen, K. & Naskali, P. (2010). Risto Reipas riskinottaja - Koulutuspolitiikan tavoitteleva ihannekansalainen. Teoksessa K. Komulainen, S. Keskitalo-Foley, M. Korhonen & S. Lappalainen (toim.), *Yrittäjyyskasvatus hallintana* (s. 15 – 36). Vastapaino.

- Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, M. & Lappalainen, S. (2010). *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Vastapaino.
- Korhonen, M. (2012). *Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. University of Eastern Finland.
- Laalo, H. (2020). *Yrittäjyys akateemisena mentaliteettina: Yrittäjämäärän normalisointi ja neuvottelu koulutuspoliittisessa kielenkäytössä ja yliopistokoulutuksen käytännöissä*. Turun yliopisto.
- Metsämuuronen, J. (2011). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*: E-kirja opiskelijalaitos. International Methelp, Booky.fi.
- Naskali, P. (2010). Toistoa ja vastarintaa - Yliopisto-opiskelijat ja yrittäjyyskasvatus. Teoksessa K. Komulainen, S. Keskitalo-Foley, M. Korhonen & S. Lappalainen (toim.), *Yrittäjyyskasvatus hallintana* (s. 15–36). Vastapaino.
- Neittaanmäki, P., Mononen, L. & Kinnunen, P. (2017). *Innovaatiot ja yrittäjyys osana yliopisto-opintoja: JYU Accelerator chain: KINO - Kansainvälisen innovaatio-osaamisen kehittäminen korkeakouluissa ja tutkimusorganisaatioissa: syksy 2016*. Jyväskylän yliopisto.
- Opetusministeriö. (2004). Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004: 18. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-746-X>
- Opetusministeriö. (2009). Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-679-9>
- Paasio, K., Nurmi, P. & Heinonen, J. (2005). *Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä?* Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:952-442-890-3>
- Patja, P., Malin, V., Häkkinen, R. & Suoranta, M. (2020). Opiskelijoiden työelämä- ja yrittäjyystaitojen edistämistä työelämän toimintakulttuuria simuloimalla ja käsitteitä selkeyttämällä. Teoksessa A. Virtanen, J. Helin,

- & P. Tynjälä (toim.), *Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa* (s. 62-65).
Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8414-4>
- Peters, M. (2007). *Knowledge economy, development and the future of higher education*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 111 – 130).
Vastapaino.
- Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi: Kaiksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa J. Ruusuvuori, M. Hyvärinen & P. Nikander (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 212 – 241).
Vastapaino.
- Pihkala, J. (2007). Yrittäjyyskoulutuksen vaikutukset opiskelijoiden yrittäjyysintentioniin. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (s. 160 – 171). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145 – 156). Gaudeamus.
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. Jyväskylän yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5844-2>
- Rideout, E. C. & Gray, D. O. (2013). Does Entrepreneurship Education Really Work? A Review and Methodological Critique of the Empirical Literature on the Effects of University-Based Entrepreneurship Education. *Journal of Small Business Management* 2013 51(3).
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1111/jsbm.12021?scroll=top&needAccess=true&role=tab>
- Rinne, R. (2011). Tavoitteena tasa-arvo. Teoksessa R. Rinne & A. Jauhiainen (toim.), *Aikuiskasvatus ja demokratian haaste* (s. 11 – 45).
Kansanvalistusseura.

- Ristimäki, K. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (s. 32–43). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Ruuska, J. (2023). *Yhteisöllisen yrittäjyyden oppimiskulttuuri – muotoiluetnografinen tutkimus*. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9536-2>
- Römer-Paakkanen, T. (2007). Korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yrittäjän ammatista uravaihtoehtona. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (s. 172–195). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Skeggs, B. (2005). *Class, self, culture*. Routledge.
- Salo, S. (2013). *Yritys hyvää kymmenen. Monitapaustutkimus aikuisopiskelijoiden opintojen edistymisestä ja sisäisestä yrittäjyydestä*. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5213-6>
- Seikkula-Leino, J. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen opetussuunnitelmauudistuksessa. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (s. 104–127). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Suoninen, E. (2002). Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 17–36). Vastapaino.
- Suoninen, E. (2016). Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi – teorit, peruskäsitteet ja käyttö* (s. 313–336). Vastapaino.
- Tietosuojavaltutetun toimisto. (22.10.2023). Tietosuojaperiaatteet. <https://tietosuoja.fi/tietosuojaperiaatteet>
- Tomperi, T., Vuorikoski, M. & Kiilakoski, T. (2005). Kenen kasvatus? Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (toim.), *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus* (s. 7–28). Vastapaino.
- Tonttila, K. (2001). *Mitä mieltä yrittäjyydestä?: Yliopistosta valmistuvien nuorten asenteet yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen*. Helsingin yliopisto.

- Tonttila, K. (2010). *Yrittäjyyden arvottaminen akateemisten nuorten argumentoinnissa*. Helsingin yliopisto.
- Turun yliopisto. (ei pvm.). *Opinto-opas 2022-2024*.
<https://opas.peppi.utu.fi/fi/haku/yritt%C3%A4jyys?period=2022-2024>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023*. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). Yrittäjyysstrategia. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022: 32*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-728-1>
- Vipunen. (22.10.2023). Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen. Opetushallinnon tilastopalvelu. [https://vipunen.fi/fi-fi-yliopisto/Sivut/Tutkinnon-suorittaneiden-sijoittuminen.aspx](https://vipunen.fi/fi/fi/yliopisto/Sivut/Tutkinnon-suorittaneiden-sijoittuminen.aspx)
- Wardana, L. W., Narmaditya, B. S., Wibowo, A., Mahendra, A. M., Wibowo, N. A., Harwida, G. & Rohman, A. N. The impact of entrepreneurship education and students' entrepreneurial mindset: the mediating role of attitude and self-efficacy. *Heliyon 6* (2020).
<http://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04922>

LIITTEET

Liite 1. Tonttilan (2001; 2010) haastattelurunko, vuoden 2010 teemaajattelulla

Yrittäjyys yleisesti

1. Yrittäjyys suhteessa muu työ: **"Yrittäjän työ on työtä siinä missä jokin muukin työ"**
2. Riskinotto: **"Yrittäjyyteen sisältyvä riski ei sovellu minulle."**
3. Kasvuorientaatio, voiton maksimointi: **"Yrittäjän on pyrittävä jatkuvasti kasvattamaan yritystoimintaansa"**
4. Innovatiivisuus, uuden luominen. **"Yrittäjäksi ei kannata ryhtyä, ellei ole jotain uudenlaista tuotetta"**

Yrittäjyys sosiaalisessa kontekstissa

5. Yrittäjyys-yksilö: **"Yrittäjän on mahdollista olla itsenäinen, oma herransa"**
6. Yrittäjyys-sidossuhteet: **"Yrittäjäksi ei kannata ryhtyä ilman riittäviä sosiaalisia kontakteja"**
7. Tuen, uhan ja luottamuksen ilmeneminen yrittäjän ja sidosryhmien välisissä suhteissa: **"Yrittäjä näkee toiset ihmiset tukena tai uhkana omalle yrittäjyydelleen"**
(7.b. **"Menestyvä yrittäjyys on avointa, rehellistä ja luottamuksellisiin suhteisiin perustuvaa kilpailua"**. Tämä jätetty 2010 tutkimuksessa pois.)
8. Taloudelliset arvot: **"Yrittäjäksi ryhtyvät omistautuvat taloudellisille arvoille"**

Yrittäjyys akateemisuuden kontekstissa

9. (Kokemus vs. koulutus: **"ilman käytännön kokemusta ei kannata yrittäjäksi ryhtyä"**. Tämä väittämä jätetty 2010 tutkimuksessa pois.)
10. Käytäntö vs. teoreettisuus: **"Saamani korkeakouluopetus on liian teoreettista, että sopisin yrittäjäksi"**
11. Akateemisten sopivuus yrittäjiksi: **"Akateemisen koulutuksen saanut voi pärjätä yrittäjänä siinä kuin muutkin"**

12. Opintoalakohtaisuus: **"Tietyt akateemiset ryhmät soveltuvat yrittäjiksi muita akateemisia paremmin"**
13. Yrittäjystietouden ja -koulutuksen riittävyys: **"Yliopisto-opetukseen tulisi sisällyttää entistä enemmän yrittäjyyskoulutusta"**
14. (Yrittäjyyskoulutuksen vaikutus yrittäjyyteen: **"Yrittäjyyteen ei voida kouluttautua, koska kyseessä on synnynnäinen tai kotoa opittu ominaisuus, jota koulutuksen avulla on turha tavoitella"**. Tämä väittäjä jätetty 2010 tutkimuksessa pois.)

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEEN JA
PSYKOLOGIAN
TIEDEKUNTA

11.1.2023

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Tutkimuksen nimi ja pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan pro gradu -tutkielmaan ”Yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysdiskurssit”, jossa tutkitaan Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden antamia merkityksiä yrittäjyydelle ja yrittäjyysopinnoille.

Sinua pyydetään tutkimukseen, koska olet Jyväskylän yliopiston opiskelija.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä.

Tutkimukseen pyritään saamaan haastateltavia jokaisesta Jyväskylän yliopiston tiedekunnasta. Haastattelut toteutetaan ryhmähaastatteluna ja yhden ryhmän koko on 3-10 henkilöä. Haastateltavia pyritään saamaan yhteensä noin 10-20.

Tämä on yksittäinen tutkimus.

Rekisterinpitäjä: **Inka Koivuluoma (pro gradu -tutkielman tekijä)**

Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen,-keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo

antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia.

Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaessasi antamasi suostumuksen, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa, kun se on välttämätöntä tutkimustulosten varmistamiseksi.

Jos haluat osallistua tutkimukseen (haastattelu) voit toimittaa

osallistumissuostumuksen sähköpostitse:

inka.m.k.koivuluoma(at)student.jyu.fi

3. Tutkimuksen kulku

Ryhmähaastatteluissa tutkitaan haastateltavien antamia merkityksiä yrittäjyydelle ja yrittäjyysopinnoille Jyväskylän yliopistossa. Haastattelut järjestetään helmi—maaliskuussa 2023. Jokaiselle ryhmähaastattelulle varataan noin 60 minuuttia. Haastattelussa keskustellaan vapaasti erilaisten väitteiden pohjalta. Haastattelut tallennetaan sekä ääni- että videotallenteiksi, jotka tutkija litteroi kirjalliseen muotoon. Tämän jälkeen video- ja äänitallenteet tuhoetaan. **Haastatteluun osallistuminen ei vaadi erityistä valmistautumista.** Videotallenteen tarkoitus on pelkästään helpottaa litterointiprosessia, eikä sitä käytetä esimerkiksi ilmeiden tai kehonkielen tarkasteluun. Aineistosta analysoidaan ainoastaan puhetta.

Haastattelut toteutetaan Jyväskylän yliopiston Ruusu puisto-rakennuksen tutkimustilassa.

4. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt

Haastatteluun osallistumalla pääset pohtimaan ja keskustelemaan omista käsityksistäsi yrittäjyydestä ja yrittäjyysopinnoista. Keskustelu voi osaltaan myös auttaa oman tulevaisuutesi suunnittelussa ja antaa uusia näkökulmia työllistymiseen.

5. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet sekä niihin varautuminen

Tutkimukseen osallistumisesta ei aiheudu sinulle mitään riskejä, haittoja tai epämukavuuksia.

6. Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu yksi pro gradu -tutkielma, joka julkaistaan Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa: <https://jyx.jyu.fi/>

Tutkittavia ei voi tunnistaa julkaisusta. Lisätietoa henkilötietojen käsittelystä liitteessä

8. Tutkittavien vakuutusturva

Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu.

Jyväskylän yliopiston vakuutukset eivät ole voimassa, jos tutkittavan kotikunta ei ole Suomessa.

Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat (koehenkilöt) on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta. Tapaturmavakuutus on voimassa mittauksissa ja niihin välittömästi liittyvillä matkoilla.

9. Lisätietojen antajan yhteystiedot

Lisätietoja tutkimuksesta antaa tutkimuksentekijä: Inka Koivuluoma, maisteriopiskelija, aikuiskasvatustiede, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen ja psykologian tiedekunta, ***inka.m.k.koivuluoma(at)student.jyu.fi***
0404135059

Liite 3. Tietosuojailmoitus

13.2.2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIETOSUOJAILMOITUS

Olet osallistumassa pro gradu -tutkielmaan. Tässä tietosuojailoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta tutkimuksessa.

Tämän tutkielman rekisterinpitäjä on: Inka Koivuluoma, Maisteriopiskelija, inka.m.k.koivuluoma(at)student.jyu.fi. Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.

Tutkielman ohjaaja: KT Tarja Liinamaa, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, tarja.liinamaa@jyu.fi, +358408054026.

2. Henkilötietojen käsittelijä

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoja, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun ja sen antamien ohjeiden mukaisesti. Henkilötietojen käsittelijän kanssa on laadittava tietojenkäsittelysopimus. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijä on: Inka Koivuluoma, pro gradu -tutkielman tekijä.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa ”Yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysdiskurssit” käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: etunimi, äänitallenne, videotallenne, pääaine, tiedekunta ja opintojen vaihe. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio**

Kyllä Ei, koska tämän tutkielman vaikutustenarvioinnin alkukartoituslomakkeessa mikään vaikutusarviointia vaativa kohta ei toteudu.

Tutkijat ovat suorittaneet tietosuoja ja tietoturvakoulutukset

Kyllä

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri anonymisoidaan tutkimuksen päätyttyä arviolta 05.2024 mennessä eli kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen henkilötietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja.

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkimuksen toteuttajaan inka.m.k.koivuluoma@student.jyu.fi.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 4. Osallistumissuostumus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS OSALLISTUA TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

”Yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysdiskurssit”

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa syytä kertomatta keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen tai peruuttaa antamani suostumuksen. Keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia. Keskeyttämiseen asti minusta kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa.

Olen saanut tutkimusta koskevan tiedotteen sekä tietosuojailmoituksen, ja minulla on ollut mahdollisuus esittää tutkijalle tarkentavia kysymyksiä, joten olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja henkilötietojeni käsittelystä.

Antamalla suostumukseni osallistua tutkimukseen hyväksyn,

- että minulta kerätään tietoa tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen ja
- että minulta kerättyjä henkilötietoja kerätään, käytetään ja käsitellään tietosuojailmoituksessa kuvatun mukaisesti.

Lisäksi, antamalla suostumukseni osallistua tähän tutkimukseen tutkittavana...

Suostun siihen, että minusta voidaan ottaa ääni- ja videotallenne tutkimustarkoitusta varten, mutta ne on tutkimustuloksissa ja julkaisuissa käsitelty niin, että minua ei voi niistä tunnistaa.

Kyllä Ei

Olen ymmärtänyt saamani tiedot ja harkinnan jälkeen olen päättänyt, että haluan osallistua tutkimukseen tai niihin osioihin, joihin olen merkinnyt ”kyllä”.

Kyllä Ei

Vahvistus:

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Yhteystiedot:

Inka Koivuluoma, maisteriopiskelija, aikuiskasvatustiede, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen ja psykologian tiedekunta, ***inka.m.k.koivuluoma(at)student.jyu.fi, 0404135059***

Paperista tai taltioitua suostumusta säilytetään tietoturvallisesti, kuten muitakin henkilötietoja joko lukollisessa kaapissa tai Jyväskylän yliopiston suojatulla asemalla, johon on pääsy vain rekisterinpitäjällä.